

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Olena Rizak

**TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY ŽIVOTA A ZDRAVÍ V ČESKÉ
REPUBLICCE A NA UKRAJINĚ**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: **JUDR. RUDOLF VOKOUN, CSc.**

Katedra: Trestního práva

Datum vypracování práce : 08. 04. 2009

20. 4. 09

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 20.4 2009

podpis Pirak

**TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY ŽIVOTA A ZDRAVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ
A NA UKRAJINĚ**

Úvod.....	4
Kapitola I. Trestný čin vraždy – základní skutková podstata.....	7
Kapitola II. Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy dle trestního zákona České republiky a Ukrajiny.....	21
Kapitola III. Privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy.....	45
Kapitola IV. Trestné činy proti lidskému zdraví	52
Závěr.....	62
Seznam pramenů a použité literatury	67
Resumé	71

Úvod

Život a zdraví člověka jsou hodnoty zcela mimořádného významu. Jak v ČR, tak na Ukrajině Ústava a Listina základních práv a svobod zakotvují právo každé lidské bytosti na život a právo na ochranu zdraví, které vzájemně souvisí. Jako subjekt práva na život má každý právo o svém životě rozhodovat. Souvisí s tím nedovolenost eutanazie a trestnost účasti na sebevraždě. Právo na ochranu zdraví mají i osoby trvale zdravotně postižené a to i přesto, že obsah pojmu zdraví je v jejich případě jiný než u osob nepostižených. Stát je obecně zavázán zajistit ochranu těchto práv proti zásahům a útokům kohokoliv. Lidský život začíná narozením. Proto je důležité stanovit okamžik počátku a konce života. Právo musí respektovat výsledky, k nimž dospěla lékařská věda. Okamžikem, kdy lidská bytost přestává být plodem a stává se člověkem, se považuje začátek porodu. Právní teorie považuje za rozhodující okamžik biologické smrti mozku (*cerebrální smrt*) stav, odkdy se proces zániku organismu stává nezvratným.

Trestní zákon České republiky a Ukrajiny ve zvláštní části obsahuje speciální hlavu trestných činů proti životu a zdraví, kde obsahuje sankce za porušení zákazu zbavení života nebo poškození zdraví jiného člověka. V této hlavě je život a zdraví člověka a život plodu hlavním (primárním) objektem trestných činů, jelikož ustanovení skutkových podstat jednotlivých trestných činů jsou zde určena v první řadě na jejich ochranu, a tyto objekty jsou danými trestnými činy zasaženy bezprostředně. Ochrana života a zdraví se však nevyčerpává obsahem této hlavy, je obsažena i v dalších hlavách v základních nebo kvalifikovaných skutkových podstatách trestných činů. Život a zdraví v tomto případě je vedlejším (sekundárním) objektem, jelikož bývají ohroženy i při útocích, které primárně směřují proti jiným vztahům. Objektivní stránka bývá charakterizována způsobením smrti nebo poškozením zdraví. Jednání může záležet jak v konání, tak i opomenutí. Podle závažnosti rozlišujeme následky ve formě usmrcení, těžké újmy na zdraví, ublížení na zdraví a dle ukrajinského trestního práva středně těžké a lehké újmy na zdraví. Trestné je jednání nejen úmyslné, ale i jednání z nedbalosti. Trestní sankce jsou odstupňovány od nejnižších k nejtěžším, zejména výjimečný trest za vraždu.

Cílem předkládané práce je komparace trestněprávní ochrany života a zdraví ve dvou státech: České republice a Ukrajině. Základními prameny pro právní analýzu byly právní předpisy Ukrajiny a České republiky, výkladová stanoviska nejvyšších soudů Ukrajiny a České republiky, články v odborných periodikách, komentáře zákoníků a učebnice trestního práva.

Chci podotknout, že není cílem mé diplomové práce vyčerpat pojednávanou problematiku, ale opravdu jen poukázat na existující právní úpravu, nejasnosti, odlišnosti, obdobné rysy, zamyslet se nad potřebou bádání v dané oblasti, popřípadě uvést podněty *de lege ferenda* pro právní úpravu zkoumaných institutů. Okruh porovnávaných trestných činů-není úplný, jelikož daná problematika je široká a není možné pojmut všechny trestné činy, které poskytují ochranu životu a zdraví člověka. Z tohoto důvodu jsem, dle mého názoru, vybrala ty nejpodstatnější trestné činy proti životu a zdraví člověka.

Diplomovou práci o trestněprávní ochraně života a zdraví je podstatné začít pojednáním o trestném činu vraždy, jelikož je to nejzávažnější trestný čin proti životu člověka, který je nenahraditelnou hodnotou. Trestně právní teorie Ukrajiny zná různé vymezení pojmu „vražda“, které v sobě mají tři základní prvky: protiprávnost, zaviněné jednání a usmrcení jiného člověka. Zákonodárce Ukrajiny se však dopustil chyby, jelikož používá legislativní termín „vražda“ pro označení a popis trestného činu usmrcení jiného z nedbalosti.

V první kapitole, se pokusím vymezit pojmy „život“ a „smrt“. Co vlastně představuje lidský život, kdy začíná a kdy končí? Ve svém výkladu se pokusím o odpověď na tyto otázky. Právní teorie Ukrajiny a České republiky se v tomto shodují. Dále vymezím objekt, subjekt, subjektivní a objektivní stránku trestného činu úmyslného usmrcení člověka. Jednou z odlišností, na kterou bych chtěla upozornit, je to, že ukrajinská úprava má zvláštní ustanovení v trestním zákoně, které postihuje i usmrcení z nedbalosti. Nový trestní zákoník České republiky je upravuje také, a tím umožní adekvátně vystihnout často velmi rozdílné stupně typové společenské nebezpečnosti a spravedlivě odstupňovat sankce. Pachatelem dle trestního zákona Ukrajiny může být přičetná osoba, která v době spáchání činu dovršila šestnáctý rok svého věku, přesto za některé trestné činy, které jsou taxativně vyjmenované v zákoně, odpovědnost nastává dosažením čtrnácti let věku. Česká úprava se v tomto také liší,

jelikož platný trestný zákon požaduje, aby pachatel dovršil patnáctý rok svého života. Nový trestní zákon České republiky trestně odpovědnou považuje osobu, která v době spáchání činu dovršila čtrnácti let věku.

V druhé kapitole uvedu veškeré přitěžující okolnosti, které jsou obsažené v kvalifikované skutkové podstatě trestného činu vraždy ve srovnávaných úpravách. Trestní zákon Ukrajiny je bohatší na jejich počet a upravuje celých třináct. Rozeberu jednotlivé přitěžující okolnosti. Rovněž poukážu na rozdílnosti ve vymezení některých pojmů, například „opětovně“. Jsou přitěžující okolnosti, které trestní zákoník České republiky neupravuje, zejména úmyslnou vraždu spojenou se znásilněním, úmyslného usmrcení osoby, spojené s ukájením pohlavního pudu nepřirozeným způsobem, úmyslné usmrcení způsobem, který ohrožuje život více osob atd. Zohledním trestní sankce srovnávaných zemí za tento druh trestného činu.

Ve třetí kapitole se budu zabývat privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu úmyslného usmrcení člověka. Zaměřím se na detailnější popis těch případů, které platný trestní zákon České republiky neupravuje, například úmyslné usmrcení jiného v silném duševním rozrušení / zabití.

Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na komparaci úpravy vybraných trestných činů proti zdraví, zejména ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví. Vymezím pojmy „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“, poukážu na případné odlišnosti. Podstatným rozdílem od platné české úpravy je diferenciací ublížení na zdraví dle ukrajinského trestního zákona, který ublížení na zdraví zná lehké a středně těžké. Lehké ublížení na zdraví je jak takové co způsobuje krátkodobou poruchu zdraví, přechodného rázu a poruchu zdraví nikoliv přechodného rázu.

V závěru shrnu výše uvedené poznatky a podněty *de lege ferenda*. Budu se snažit podat ucelený a systematický výklad. V diplomové práci používám metody syntézy, analýzy, komparace a jazykového výkladu. Práce vychází z platného právního stavu dosaženého v České republice ke dni 01. 01. 2009 a Ukrajině ke dni 01. 01. 2009.

Kapitola I. Trestný čin vraždy – základní skutková podstata

Život a zdraví člověka patří k základním hodnotám chráněným trestním právem. Jejich ochranu zákon staví na čelné místo mezi ostatními ustanoveními na ochranu osobnosti. Systematika zákoníku vystihuje závažnost zájmů, chráněných zákonem. Platný český trestní zákon¹ upravuje trestné činy proti životu a zdraví v hlavě sedmé. Nový trestní zákoník² mění aktuální systematiku a zohledňuje skutečnost, že život a zdraví představují nejdůležitější společenskou hodnotu, neboť zvláštní část zákoníku začíná právě úpravou trestných činů proti životu a zdraví. Trestní zákon Ukrajiny ochraně života a zdraví věnuje hlavu druhou, zvláštní část trestního zákona začíná ochranou ústavních základů Ukrajiny, státní bezpečnosti (zájem na ochraně bezpečnosti republiky a jejího ústavního zřízení je větší než ochrana jednotlivce).

Ve své práci bych se chtěla nejdříve věnovat výkladu o základní skutkové podstatě trestného činu vraždy a potom jejím kvalifikovaným a privilegovaným formám. Vražda je jeden z nejstarších trestných činů. Výjimečná nebezpečnost tohoto trestného činu pro společnost je daná tím, že jeho objektem je hodnota mimořádného významu - lidský život, která nemůže být nahrazena. Trestně právní teorie obsahuje různé vymezení pojmu „vražda“. Například V. V. Stašys vymezil vraždu jako protiprávní zbavení života jiného člověka³, S.S. Jacenko pod pojmem „vražda“ rozumí zaviněný a trestně postižitelný útok na život jiné osoby, co způsobuje její smrt⁴, V.I. Šakun definoval vraždu jako vymezený trestním zákonem zaviněný, společenský

---

¹ Zákon č.140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

² Zákon č.40/2009 Sb.

³ Сташис В.В., Бажанов М.И. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике. - Х.: «ВШ», 1987, стр. 6.

⁴ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного суду України на 1 грудня 2001 р. / за ред. С.С. Яценка. - К.: А.С.К., 2002, стр. 132.

nebezpečný čin, kterým pachatel útočí na život jiného člověka a tím způsobuje jeho smrt⁵. Každá z výše uvedených definic má v sobě tři základní prvky:

- **protiprávnost**, jednání upravené ve zvláštní části trestního zákona, která dává možnost rozlišit vraždu a jiné zbavení života, které jsou v souladu se zákonem (např. při nutné obraně, při zadržení pachatele aj.),
- **zaviněné jednání**, přičemž zavinění může být buď ve formě úmyslu anebo nedbalosti. Nicméně, M. D. Šarhorodský tvrdil, že vražda může být jenom úmyslné protiprávné usmrcení jiného člověka. Proto je neúčelné případy, kdy subjektivní stránka jednání je ve formě nedbalosti, definovat termínem „vražda“. Výše uvedený názor odůvodňuje následujícím:

- a) obvykle pojmem „vrah“ nezahrnujeme osobu, která usmrtila jiného člověka z nedbalosti;
- b) z trestně právního hlediska není účelné používat pojem, kterým se označuje nejtěžší trestný čin proti osobě, k nedbalostnímu jednání, při kterém pachatel nepředvídá jako možný následek svého jednání způsobení smrti jiného;
- c) v právních řádech jiných států odpovídající pojem (Mord, Murder aj.) je používán k označení závažných případů úmyslného usmrcení.

Pro vyřešení výše uvedené otázky v tehdejším platném právu Šarhorodský navrhl spojit veškeré usmrcení z nedbalosti v jediném článku trestního zákona pod názvem „usmrcení z nedbalosti“, avšak v té době jeho názor nebyl podporován ostatními sovětskými vědci⁶.

Platný trestní zákon Ukrajiny, ze dne 05. 04. 2001 číslo 2341-III Sb. (dále jen „TZ Ukrajiny“), v § 115 odst. 1 definuje pojem vraždy takto: „vražda, totiž, úmyslné, protiprávní usmrcení jiného člověka“. Zároveň § 119 TZ Ukrajiny definuje pojem „usmrcení z nedbalosti“ jako „vraždu jiného z nedbalosti“. Při vysvětlení pojmu „vražda“ ukrajinský zákonodárce nedodržel pravidla zákonodárné techniky, jelikož použil spojku „totiž“ pro vysvětlení pojmu „vražda“ ve smyslu „to je“, čímž

---

⁵ Кримінальне право. Особлива частина. Підручник. (Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та інші) Відповід. редактор Шахун В.І.- К.: НАВСУ- “Правові джерела”, 1998, стр. 127.

⁶ Podrobně viz Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья.- М.: Юр. изд-во Минюста СССР, 1948, стр. 38.

jednoznačně stanovil, že vraždou muže být pouze úmyslné usmrcení jiného člověka. Proto použití slova „vražda“ v definici nedbalostního usmrcení není správné⁷.

M.I. Bažanov a V.V. Stašys zastávají opačný názor, že nepovažování nedbalostního usmrcení za vraždu by mohlo oslabit potlačování tohoto nebezpečného trestného činu a vést k jeho nesprávnému morálnímu hodnocení. Samozřejmě, že v důsledku jak úmyslné, tak i vraždy z nedbalosti člověk přichází o nejcennější, o život. Skutkové podstaty obou trestných činů předvídají vznik zvláště závažných následků, nicméně to není důvodem pro sjednocení stupně nebezpečnosti úmyslného usmrcení a usmrcení z nedbalosti. Svědčí o tom výše sankce za tyto trestní činy, která odráží stupeň společenské nebezpečnosti obou trestných činů. Tak je základním druhem trestu za úmyslné usmrcení bez přitěžujících a polehčujících okolností odnětí svobody na dobu od 7 do 15 let, a za usmrcení z nedbalosti odnětí svobody od 3 do 5 let.

Pojem „vražda“ se používá pro označení cílevědomých jednání. Úmyslný trestný čin má vždy volní a intelektuální složky, je vždy konkrétní a odpovídá předvídaným následkům. Tyto vlastnosti chybějí nedbalostním trestným činům, jelikož vznik obecně nebezpečných následků nezáleží v tomto případě na přímém projevu vůle subjektu. Záleží na okolnostech, které nejsou zahrnuty vědomím subjektu a které se nacházejí za mezí jeho vůle a motivace. Při tom nedbalostní vztah k okolnostem, které mohou způsobit nebezpečné následky, neznamená, že pachatel si je přeje nebo vědomě připouští jejich způsobení, totiž že jedná úmyslně⁸.

- **usmrcení jiného člověka.** Tento prvek zdůrazňuje, že přestože sebevraždu lze uznat za amorální čin, z pohledu trestního zákona sebevražda anebo pokus o sebevraždu nejsou trestnými činy.

Termín „vražda“ (v ukrajinštině «вбивство») jako speciální legislativní termín ukrajinský zákonodárce používá následujícím způsobem: buď jako samostatný

---

⁷ Viz.: Загородников Н.И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. Москва, 1961, стр. 24.

⁸ Бородин С.В. Преступления против жизни. Москва, 1999, стр. 24.

legislativní termín, jak je to v článku 115 TZ Ukrajiny, který má pojmenování – «вбивство», anebo jako jeden z prvků slovního spojení v čl. 129 TZ Ukrajiny – „vyhrožování smrtí“ («погроза вбивством»). Také pojem „vražda“ v TZ Ukrajiny je zahrnut v jiných termínech, například pojem „útok na veřejného činitele“ je definován jako pokus vraždy anebo vražda („замах на вбивство або вбивство“) jiné osoby. Rozdíl je v tom, že pokud jde o použití termínu „vražda“ jako zvláštního a samostatného termínu, život člověka je bezprostředním a jediným objektem trestného činu, kdyžto v dalších případech, co jsou vyjmenované výše, život člověka je pouze vedlejším objektem trestného činu (např. trestný čin útoku na veřejného činitele).

Český zákonodárce pojem vraždy definuje v §219 odst. 1 Trestního zákona č. 140/1961 Sb. (dále jen TZ ČR), a „vraždou“ se rozumí úmyslné usmrcení jiného. Trestní právo České republiky pojímá vraždu jako ryze úmyslný trestný čin. Ukrajinský zákonodárce je poněkud nepřesný v používání právní terminologie, jelikož není na místě pro usmrcení z nedbalosti používat termín vražda («вбивство»), protože základním prvkem definice termínu vražda dle čl. 115 TZ Ukrajiny je úmysl jako forma zavinění. Bylo by účelné de lege ferenda změnit název trestného činu „vražda z nedbalosti“ (Вбивство через необережність) na „usmrcení z nedbalosti“, a také nepoužívat termín „vražda“ v popisu skutkové podstaty (v čl. 119 TZ Ukrajiny) usmrcení z nedbalosti.

Skutková podstata trestného činu „vražda“ (dle § 219 TZ ČR), anebo trestného činu „úmyslná vražda“ (čl. 115 TZ Ukrajiny) se skládá ze základní skutkové podstaty, která je vymezena v §219 odst.1 TZ ČR, a čl.115 TZ odst. 1Ukrajiny a dále kvalifikovaných skutkových podstat, ve kterých jsou vymezené okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Nejdříve se budu věnovat popisu základní skutkové podstaty.

Objekt trestného činu vraždy. Jedná se o trestný čin, jehož objektem je lidský život. Předmětem útoku může být pouze živý člověk. Abychom mohli hovořit o trestných činech proti životu, je na místě nejdříve ujasnit, co se rozumí pod pojmy život a smrt. Co vlastně je lidský život a kdy začíná? Odpověď na tuhle otázku není jen právní záležitostí, ale zejména, záležitostí medicíny a biologie. Nicméně, nelze právo ve vymezení této otázky úplně vyloučit a tvrdit, že jde o záležitosti ryze medicíny, neboť

právo by potom nebylo schopné s takovými pojmy nakládat⁹. Takže pojem život vymezíme z hlediska biologicko-medicínsko-právního. Z biologického hlediska životem je fungování samostatného organismu na uhlíkovém základě. Dalším pojmem, který je potřeba definovat, je člověk, jako subjekt práva, tedy fyzická osoba. Existují dva přístupy. Dle prvního, lze definovat člověka jako konkrétní organismus s určitým specifickým druhem DNA. Definice však není přesná s ohledem na pokrok vědy. Proto druhé hledisko, které používá jako kritérium vymezení pojmu člověk inteligenci je výstižnější¹⁰.

Důležitým pro trestně právní teorie je vymezení začátku a konce lidského života. V právní teorii Ukrajiny a České republiky je shodné. Podstatnou otázkou je vymezení okamžiku, kdy lidská bytost přestává být plodem a stává se člověkem. *„Porod je určitou dobu trvající proces a pro trestní ochranu je třeba zvolit určitý okamžik jako rozhraní. Za toto časové rozhraní je tradičně považován začátek porodu. Tím lze pro účely trestního práva rozumět okamžik, kdy dítě začne opouštět tělo matky, tzn. rodí se hlavička nebo vedoucí částí dítěte“¹¹.*

Stejně jako určení začátku tak i určení konce života je pro trestní právo stěžejním. Jelikož smrt je proces, který také probíhá po určitou dobu, právní teorie považuje za rozhodující okamžik biologické smrti mozku (*cerebrální smrt*), odkdy se proces zániku organismu stává nezvratným. Existuje názor, že určení časového rozhraní se stanoví dle vědecky uznávaných medicínských kritérií. Ale výše uvedený názor není správný, jelikož otázkou medicíny je spíše hledání vhodné metody ke zjištění okamžiku smrti, který je relevantní pro trestní právo. Podmínky a způsob pro stanovení rozhodného okamžiku z hlediska práva v procesu odumírání organismu, jsou uvedeny v českém zákoně č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o

---

⁹ Mitlohner, M., Režňáková, M. K vymezení objektu trestných činů proti životu. Trestní právo, 2004, č. 12, str. 6.

¹⁰ Burda, E. Trestné činy proti životu a zdraví v porovnání starého a rekonfigurovaného Trestného zákona. HEURÉKA 2006, str. 84.

¹¹ Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné - II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str.24.

změně některých zákonů¹² (transplantační zákon) a Instrukci Ministerstva zdravotnictví Ukrajiny¹³, která stanoví kritéria pro stanovení okamžiku smrti. Lze konstatovat, že kritérium, uvedené ve výše zmíněných normativních aktech České republiky a Ukrajiny je shodné, tudíž smrt se zjišťuje prokázáním nevratné zástavy krevního oběhu a nevratné ztráty funkce celého mozku, kdy jsou funkce dýchání udržované uměle.

Od ireversibilního zániku organismu musíme odlišovat takzvanou „*klinickou smrt*“, kdy životaschopnost organismu se zachovává během nějaké doby (6-8 minut), a pokud bude bez zbytečného odkladu lékařem poskytnuta náležitá pomoc, člověka, který se v tomto stavu nachází, lze vrátit k životu, jelikož za současného stavu lékařské vědy je možné obnovení životně důležitých funkcí.

Život člověka je chráněn i tehdy, je-li člověk smrtelně nemocen či zraněn a smrt je neodvratná. Trestné je i uspišení smrti. V posledních letech se stále více diskutuje o otázce euthanasie – usmrcení z útrpnosti. Z právního hlediska se řeší otázka, má – li mít jedinec právem chráněnou možnost určit si čas a způsob smrti. Existuje-li právo na smrt? A jelikož smrt je integrální součástí života, měla by být i stejně chráněna? Jsou to zejména případy, kdy člověk je natolik handicapován, že sám není schopen ukončit své utrpení a proto očekává pomocnou ruku od lékaře¹⁴. Tady přichází do úvahy otázka, zda může mít lékař, nebo kdokoli jiný, účast na sebevraždě, pokud se zúčastní chtěné euthanasie? Podle právní úpravy na Ukrajině a v České republice euthanasie je trestným činem - vraždou.

Objektivní stránka trestného činu vraždy je charakterizována:

- jednáním – útok na život jiného člověka,
- následkem- ve formě smrti jiného člověka,

---

¹² Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

¹³ Інструкція щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку. Затверджена наказом МЗО #226 від 25 вересня 2000р.

¹⁴ Mitlohner, M. Eutanazie ano či ne. Zdravotnictví a právo, 1997, č. 7-8, str.44.

- příčinnou souvislostí - mezi jednáním a následkem¹⁵.

Usmrcením se rozumí zbavení života živého člověka. Není podstatné, zda šlo o jednání jednorázové anebo dlouhodobé a jaké prostředky byly při něm použity. I když prostředky nerozhodují, stanovení způsobu usmrcení člověka je nutným, například spáchal - li pachatel vraždu zvlášť surovým anebo trýznivým způsobem, pak odpovídá dle kvalifikované skutkové podstaty, která také předpokládá i vyšší sankce.

„*Usmrcení člověka lze spáchat jak konáním, tak i opomenutím takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen*“¹⁶. Trestní zákon má na mysli opomenutí zvláštní právní povinnosti a proto nestačí porušení pouze morálních pravidel. Společnost s konáním určité osoby předem počítá, a proto ji stanoví jako povinnost právní. Je nutno odlišovat povinnost zvláštní a obecnou povinnost konat, která je stanovena trestním zákonem v skutkových podstatách trestných činů neposkytnutí pomoci. V § 139 TZ Ukrajiny je upravená skutková podstata trestného činu „*Neposkytnutí pomoci nemocnému zdravotnickým pracovníkem*“. Jde o zvláštní povinnost konat, která je stanovena zákonem Ukrajiny ze dne 19.11.1992, na ochranu zdraví lidu¹⁷. Pachatel je speciálním subjektem a to může být jedině zdravotnický pracovník, který se dopustí tohoto trestného činu, pokud odmítne zcela anebo zčásti poskytnout potřebnou pomoc bez důležitých důvodů a mezi jeho jednáním a následkem je příčinná souvislost. Zákon předpokládá možnost exculpce v případě, že povinná osoba vynaložila veškerou snahu, aby zabránila těžkým následkům, a poskytla pomoc, kterou účinně mohla a byla schopná poskytnout v určitých podmínkách.

Také § 136 TZ Ukrajiny zná další trestný čin „*Neposkytnutí potřebné pomoci osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví*“, který mluví o porušení obecné povinnosti konat, kterou má každý. Subjektem tohoto trestného činu může být kdokoliv, vyjma lékaře a další osoby, jejíž povinnost poskytnout pomoc v těchto případech je stanovena speciálním zákonem. Objektívni stránka předpokládá

---

¹⁵ Vybíral, B. O objektu trestného činu. Praha: orbis, 1953, str. 56.

¹⁶ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str. 1299.

¹⁷ Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992р.

jednání buď v neposkytnutí potřebné pomoci anebo nepřivolání odborné pomoci. Podstatným znakem trestného činu je kauzální nexus mezi opomenutím a vznikem následků. Z hlediska subjektivní stránky : pokud jde o neposkytnutí pomoci v §136, stejně jako i v § 139 TZ Ukrajiny – se vyžaduje eventuální úmysl, ale co do vzniku těžšího následku ve formě smrti osoby postačí i nedbalost (§139 odst.2 a §136 odst.3 TZ Ukrajiny, které jsou kvalifikované skutkové podstaty).

Česká úprava trestného činu neposkytnutí pomoci je obsažena v §207 a §208 TZ ČR a podle toho kdo může být pachatelem rozlišuje:

- pachatelem je kdokoliv – upraveno § 207 odst. 1,
- osoba povinná poskytnout pomoc podle povahy svého zaměstnání, zejména zdravotnický pracovník - §207 odst. 2,
- řidič dopravního prostředku, který měl účast na dopravní nehodě – dle §208¹⁸.

Takže český zákonodárce věnuje větší pozornost spíš úpravě případů neposkytnutí pomoci řidičem, který měl účast na dopravní nehodě. Odpovědnosti pracovníků zdravotnictví věnuje pouze jeden odstavec a ne samostatný paragraf. Vždy jde o poskytnutí takové pomoci, kterou je nutno posuzovat dle konkrétního případu a která je potřebná k odvrácení nebo snížení nebezpečí smrti anebo další újmy na zdraví hrožící poškozené osobě¹⁹.

Další rozdíl mezi ukrajinskou a českou právní úpravou je v zařazení výše uvedeného trestného činu v systému trestního zákona. Dle české úpravy jde o čistě omisivní trestný čin a pachatel odpovídá pouze za neposkytnutí pomoci, nikoliv za poruchu, která nastala v důsledku neposkytnutí pomoci. Proto jsou v ČR trestné činy neposkytnutí pomoci systematicky řazené do hlavy trestního zákona²⁰, který upravuje

---

¹⁸ Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str.284.

¹⁹ Stolínová, J., Mach, J. Právní odpovědnost v medicíně. Praha: Galén, 1998, str. 52.

²⁰ Janda, J. K současné úpravě trestního postihu za neposkytnutí pomoci. Socialistická zákonnost, 1976, č. 8, str. 471.

trestné činy hrubě narušující občanské soužití, když to v trestním zákoně Ukrajiny v hlavě trestné činy proti životu a zdraví.

Příčinná souvislost je podstatným znakem objektivní stránky trestného činu a vyžaduje, aby usmrcení osoby bylo důsledkem konání či opomenutí pachatele. Trestný čin vraždy se považuje za dokonáný smrtí oběti²¹.

Subjekt. Pachatelem dle trestního zákona Ukrajiny může být přičetná osoba, která v době spáchání činu dovršila šestnáctý rok svého věku, přesto za některé trestné činy, které jsou taxativně vyjmenované v zákoně, odpovědnost nastává dosažením čtrnácti let věku. Proto pachatelem úmyslného usmrcení dle ukrajinského trestního zákona je osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila čtrnáctý rok svého života. Na rozdíl od ukrajinské úpravy, §11 TZ ČR požaduje, aby pachatel dovršil patnáctý rok svého života. Shodným v obou právních řádech je to, že pachatelem může být kdokoli vyjma trestného činu *vražda novorozeného dítěte matkou*. Pachatelkou tady může být pouze matka dítěte, tzv. konkrétní subjekt. Jiné osoby, které byly zúčastněné, odpovídají za trestný čin vraždu.

Z mnoha hledisek se osobností pachatele zabývají kriminologické výzkumy, které svým zaměřením na zkoumání osobností delikventů (existujících a potenciálních) a jejich zvláštností jsou často reakcí na naléhavé společenské požadavky. Předmětem zkoumání kriminologie je kriminalita, její pachatelé a oběti a její kontrola²². Kriminologie obvykle chápe osobu pachatele širěji než trestní právo. Pod pojmem pachatele chápe nejen osoby, které se dopustily činů označených zákonem jako trestné činy, ale i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají²³. Zabývá se jedinci, kteří svým věkem nebo stavem vědomí přesahují rámec vymezený trestním právem. Věnuje pozornost osobám, které již trest za spáchaný trestný čin odpykaly, ale i osobám označovaným jako potencionální pachatelé trestných činů. Kriminologové se zabývají i osobami, které jsou trestnému činu přítomny nebo o něm vědí, jejichž nebránění trestnému činu nebo jeho zatajování je často neúmyslné (vychází

---

²¹ Eysselt, E. K trestnému činu vraždy. Socialistická zákonnost, 1976, č. 2, str. 97.

²² Novotný, O., Zapletal, J. a kol., Kriminologie. Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 15.

²³ Novotný, O., Zapletal, J. a kol., Kriminologie. Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 113.

z neznalosti, že jednání v trestný čin vyústí nebo že je trestné). Případně je jejich chování ovlivněno strachem odporovat pachateli nebo pachatelům z důvodu rodinných nebo citových pout k nim, které však zvyšují nebo snižují vlivem své přítomnosti nebo svým postojem kriminogennost. Trestní právo oproti tomu vymezuje pachatele trestného činu jako trestně odpovědnou osobu, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu²⁴. V první řadě se zabývá posouzením jeho trestní odpovědnosti. S tohoto hlediska subjekt trestního činu je charakterizován určitými znaky, tj. fyzická osoba, přičetnost, věk, tzv. speciální nebo konkrétní subjekt. Samotnou osobu, která jakožto pachatel spáchala trestný čin, musíme odlišovat od osobnosti pachatele trestného činu. Pojem osobnosti je v podstatě pomocným pojmem umožňujícím zabývat se individuálními charakteristikami jedince, jeho duševním svérázem a umožňujícím vystihnout a porovnávat jejich odlišnost od druhých osob. Celkově lze osobnost pachatele definovat jako osobnost individua, které spáchalo zločin v důsledku svých psychologických zvláštností, názorů namířených proti společnosti, negativního postoje k morálním hodnotám a volby společensky nebezpečné cesty pro uspokojování potřeb nebo zdržení se činnosti nezbytné pro prevenci záporného výsledku.

Subjektivní stránka trestného činu vraždy představuje vnitřní stav pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestní čin. Trestní zákony Ukrajiny a České republiky rozlišují dvě formy zavinění pachatele: zavinění úmyslné a z nedbalosti. O zavinění nelze hovořit u nepřičetného, u něj chybí schopnost rozpoznávací nebo schopnost ovládací²⁵.

Dle teorie trestního práva Ukrajiny subjektivní znaky trestného činu mají takové vlastnosti, že jeden druh zavinění, umístěný v posloupnosti výše, zahrnuje v sobě i systematicky níže následující druh, a tím se právě vytváří určitá hierarchie:

- přímý úmysl,
- eventuální úmysl,
- vědomá nedbalost,

---

²⁴ Novotný, O., a kol. Trestní právo hmotné-1. Praha: ASPI Publishing, 2003, str. 131.

²⁵ Zapletal, J., Úmyslná usmrcení (kriminologická a trestněprávní studie). Praha: Výzkumný ústav kriminologický, 1980, str. 25.

- nevědomá nedbalost.

Z těchto důvodů má být stanovení formy a druhu zavinění důsledné, abychom zabránili vzniku chyb. Nejvíce komplexní je přímý úmysl, proto v sobě zahrnuje i úmysl eventuální. Jelikož jejich intelektuální složky jsou totožné (uvědomění a předvídatelnost) a odlišnost můžeme spatřit jedině ve volní složce, je zřejmé, že přání zahrnuje srozumění, totiž ten, kdo chce způsobit porušení anebo ohrožení, nepochybně předvídá možnost jejich vzniku. Praktický význam následujícího hierarchicky uspořádaného systému je v tom, že pro zjištění formy a druhu zavinění v konkrétním případě je nutné začínat analýzou směrem od shora dolů v hierarchii forem zavinění. Na následující nižší stupeň lze přejít jedině pokud máme jistotu, že jednání pachatele neobsahuje předcházející druh zavinění²⁶. Například, můžeme konstatovat, že jde o zavinění pachatele ve formě eventuálního úmyslu, jen pokud jsme se přesvědčili, že pachatel nejednal z přímého úmyslu.

Na rozdíl od ukrajinského trestního práva, kterému je známo také usmrcení z nedbalosti, české trestní právo a platný trestní zákoník pojímá trestný čin vraždy jako výlučně úmyslný trestný čin. Proto pokud by pachatel jednal v úmyslu poškodit jiný trestním právem chráněný zájem a jeho jednání mělo za následek smrt člověka (pachatel nevěděl, že takový následek může způsobit, nebo byl s tím srozuměn), není trestně odpovědný za vraždu²⁷. Otázkou pak je, zda lhostejnost k následkům lze považovat již za srozumění s následkem. V české právní literatuře převládají názory, že skutečný vztah lhostejnosti k následkům nestačí k naplnění volní složky nepřímého úmyslu. Soudy v takových případech dovozují „srozumění“ pachatele s následkem na podkladě jeho výpovědi. S výše uvedenou soudní praxí lze souhlasit pouze za podmínky, že lhostejnost pachatele k tomu, zda následek nastane, či nenastane, vyjadřuje jeho kladné stanovisko k oběma možnostem. Přesto bude záležet, jaký způsob útoku byl pachatelem zvolen. Bude – li pachatel tvrdit, že mu bylo lhostejné, jaký následek způsobí, ale jednal tak, že z jeho útoku musela nastat smrt poškozeného, a pachatel si byl této okolnosti vědom, pak je třeba uvažovat o přímém úmyslu bez ohledu na zmíněné tvrzení

²⁶ Сарыев Б. Ответственность за преступления против жизни и здоров'я. Москва, 1973, стр. 68.

²⁷ Solnař, V. Skutková podstata trestného činu a nebezpečnost jednání pro společnost. Praha: Sborník Stát a právo I., 1956, str. 37.

pachatele²⁸. Soud musí vždy řádně zjistit vztah pachatele k následku a zjištění musí být prokázáno výsledky dokazování. Při zjišťování subjektivní stránky vraždy není možno dojít k závěru o alternativním vztahu pachatele k následku. Při zkoumání, zda pachatel jednal v nepřímém úmyslu jiného zavraždit, je zapotřebí vycházet z okolností, za nichž k útoku došlo, jaký byl motiv pachatele, co předcházelo útoku, způsob jakým byl útok proveden, jakého nástroje bylo pachatelem použito, a zda pachatel záměrně útočil proti takové části těla, kde jsou orgány důležité pro život. Teprve v případě, že objasnění všech těchto okolností prokazuje, že pachatel měl v úmyslu spáchat vraždu (přímý anebo eventuální), lze jej uznat vinným trestným činem vraždy, popřípadě pokusem vraždy²⁹. Při zjišťování subjektivní stránky trestného činu pokusu či přípravy vraždy, je důležité správně pojmut význam *demonstrativního chování pachatele* před činem v konkrétním případě. Ze skutečnosti, že obviněný pronesené výhrůžky usmrcením na adresu poškozeného za takových okolností kdy mezi nimi probíhala hádka a kdy obviněný jednal ve vzteku, není možno bez dalšího vyvozovat jeho úmysl usmrtit poškozeného, když jinak z jeho útoku nevyplývalo žádné reálné ohrožení života. Názory, uvedené v tomto odstavci jsou společné jak pro trestněprávní teorie českou tak i ukrajinskou.

Při zjišťování zavinění a pro správnou kvalifikaci vraždy je důležité také zjistit, za jakých pohnutek byl čin spáchán (*motiv, pohnutka*) a jaký byl pachatelův záměr. Dokud není zjištěna pohnutka, která podněcovala jednání pachatele, není možné přesně stanovit, co proběhlo a dát tomu jednání správné sociologické a právní hodnocení. V některých případech pohnutka a záměr jsou kvalifikovanými znaky trestného činu³⁰. Například, vražda v úmyslu získat majetkový prospěch nebo v úmyslu usnadnit jiný trestný čin, a také usmrcení někoho pro výkon jeho pravomoci. Zvláštní duševní stav je znakem vraždy jiného v silném rozrušení a vraždy novorozeného dítěte matkou.

---

²⁸ Drašík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví / Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha, 2007, str. 27.

²⁹ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.1301.

³⁰ Кузнецова И.Ф. Вопросы квалификации умышленного убийства. Москва, 1961, стр. 132.

Podle zavinění se rozlišuje, zda jde o trestný čin vraždy nebo trestný čin způsobení těžké újmy na zdraví. Důležitým je zjištění, k čemu směřoval úmysl pachatele a jeho postoj k následkům. Při úmyslném usmrcení je následek ve formě smrti jiné osoby kryt úmyslem pachatele, oproti tomu při způsobení těžké újmy na zdraví, v důsledku které nastala smrt, je zavinění pachatele, pokud se týká následku, ve formě nedbalosti³¹.

Příprava a pokus vraždy jsou trestné. Ten, kdo dobrovolně upustí od dalšího jednání, potřebného k usmrcení jiné osoby, odpovídá za jiný dokonatý trestný čin, který již tímto svým faktickým jednáním spáchal. Výše uvedené tvrzení nezahrnuje případy, kdy pachatel po uskutečnění veškerých nutných kroků pro dokončení vraždy upustil od dalšího jednání, ale trestný čin nebyl dokončen kvůli okolnostem, které vznikly nezávisle na vůli pachatele. Proto je takové jednání pachatele nutno kvalifikovat jako pokus vraždy. Pokus usmrtit osobu, která je již mrtvá, je příkladem nezpůsobitelného pokusu³². Ten, kdo si zjedná jinou osobu, aby za úplatu provedl vraždu, dopustí se přípravy k trestnému činu vraždy i tehdy, jestliže najatá osoba od samého počátku záměr vraždit jen předstírala.

Platný trestní zákon České republiky na rozdíl od ukrajinské úpravy kromě vraždy novorozeného dítěte matkou další privilegované skutkové podstaty vraždy neupravuje a nediferencuje mezi formami úmyslného zavinění. Pro velkou pestrost skutků, které lze jako vraždu kvalifikovat, bývá jednotný typ skutkové podstaty vraždy dle trestního zákona ČR považován v teorii za neuspokojivý. Platná česká úprava neumožňuje adekvátně vystihnout často velmi rozdílné stupně typové společenské nebezpečnosti a spravedlivě odstupňovat sankce. Proto nový trestní zákoník ČR, č. 40/2009 Sb. (dále jen „TZ 2010“), trestný čin vraždy rozčleňuje, a jako nový druh kvalifikované vraždy upravuje „úmyslné usmrcení s rozmyslem nebo po předchozím uvážení“ (§ 140 odst. 2), a také trestný čin „zabití“ (§ 141). V následujících řádcích bych chtěla věnovat pozornost nové kvalifikované skutkové podstatě, kterou vymezuje TZ 2010, a to usmrcení

---

³¹ Ткаченко В.И. Квалификация преступлений против жизни и здоровья по советскому уголовному праву. Москва, 1977, стр. 88.

³² Nezkusil, J. Studie pokusu v československém trestním právu. AUC Iuridica, 1959, č. 1, str. 15.

s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Účelem zavedení tohoto nového druhu úmyslného usmrcení byla snaha zákonodárce zohlednit tu skutečnost, že míra úmyslného způsobení následku není u všech vražd stejná, a proto je spravedlivé sankcionovat přísněji toho, kdo o usmrcení jiné osoby dopředu uvažuje anebo plánuje³³. Spáchání trestného činu s rozmyslem je odlišením od afektu a podobných stavů, ale může jít i o velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení. U předchozího uvážení jde naopak o situaci, kdy pachatel si před spácháním činu zváží rozhodující okolnosti provedení činu a čin naplánuje. V obou případech pachatel musí aspoň vědět, že jeho jednání směřuje k usmrcení jiného a je s tím přinejmenším srozuměn (eventuální úmysl).

---

³³ Král, V., Novelizace českého trestního práva. Právní rozhledy, 1993, č. 6, str. 188.

Kapitola II. Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy dle trestního zákona České republiky a Ukrajiny

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu úmyslného usmrcení popisuje takové okolnosti spáchání trestného činu, při jejichž splnění trestní zákon stanoví přísnější trest, než který může být uložen pro základní skutkovou podstatu. Naplněním kvalifikované skutkové podstaty je splnění jednoho ze znaků uvedených v ustanovení trestního zákona, což je také spojeno i s použitím vyšší trestní sazby³⁴.

V závislosti na stupni nebezpečnosti trestného činu, trestní zákon Ukrajiny diferencuje mezi následujícími druhy úmyslného usmrcení (úmyslné vraždy):

- úmyslné usmrcení (vražda) za přitěžujících okolností – § 115 odst.2,
- úmyslné usmrcení (vražda) bez přitěžujících a polehčujících okolností – §115 odst. 1,
- úmyslné usmrcení (vražda) za polehčujících okolností – § 95-97.

Trestněprávní věda Ukrajiny zná několik hledisek pro klasifikaci jejích znaků. Zejména, E. F. Pobegajlo předložil následující klasifikace³⁵:

- přitěžující okolnosti, které se vztahují k subjektu trestného činu vraždy,
- přitěžující okolnosti, které se vztahují k subjektivní stránce trestného činu vraždy,
- přitěžující okolnosti, které se vztahují k objektu trestného činu vraždy,
- přitěžující okolnosti, které se vztahují k objektivní stránce trestného činu vraždy.

---

³⁴ Kratochvíl, V. Trestný čin a jeho skutková podstata v pojetí Jaroslava Kallaba, in : Sborník z konference k výročí úmrtí prof. JUDr. Jaroslava Kallaba. Brno: Masarykova univerzita, 1992, str.44.

³⁵ Побегайло Э.Ф. Умышленные убийства и борьба с ними. Воронеж, 1965, стр. 18.

Dle mého názoru veškeré okolnosti, podmiňující použití vyšší trestní sazby, uvedené v kvalifikované skutkové podstatě trestného činu vraždy dle ukrajinského a českého trestního zákona, lze rozdělit na dvě skupiny: okolnosti, které charakterizují *objektivní stránku* zvláště nebezpečného úmyslného usmrcení, a okolnosti, které charakterizují *subjektivní stránku* a pachatele. Objekt trestného činu vraždy zůstává vždy stejným (život jiného člověka), proto nemůže přitěžovat trestný čin. Není také účelné posuzovat přitěžující okolnosti, které se vztahují k subjektivní stránce a k subjektu trestného činu zvláště, jelikož přitěžující okolnosti, které se vztahují k subjektivní stránce, jsou pohnutka, kterou je veden pachatel, anebo protiprávní záměr pachatele. Například, přitěžující okolnost - úmysl získat majetkový prospěch anebo zakrýt jiný trestný čin, může charakterizovat jak subjekt tak i subjektivní stránku vraždy.

Správné zjištění přitěžujících okolností je základem pro správnou kvalifikaci a uložení trestu pachatelů. České a ukrajinské zákonodárství rozlišuje dva druhy okolností: podmiňující použití vyšší trestní sazby a okolnosti přitěžující, které jsou obsažené v kvalifikovaných podstatách určitého trestného činu³⁶. Stejně jak v České republice, tak i na Ukrajině, obecná část trestních zákoníků obsahuje výčet přitěžujících okolností, které jsou jakýmsi základem a jsou více konkretizované v skutkových podstatách určitého trestného činu, upraveného ve zvláštní části zákoníků. Stejný princip se uplatňuje i na okolnosti podmiňující přísnější odpovědnost za vraždu: v §34 TZ ČR, §67 TZ Ukrajiny (obecné části zákoníků) jsou vyjmenované jako přitěžující okolnosti například: spáchání trestného činu na těhotné ženě, na osobě mladší patnácti let, také ze zvláště zavrženíhodné pohnutky, anebo pachatel byl již pro trestný čin odsouzen. Stejně okolnosti můžeme najít v kvalifikované podstatě trestního činu vraždy jak v § 219 odst. 2 TZ ČR, tak i v § 115 odst. 2 TZ Ukrajiny. Okolnosti, vymezené v kvalifikované podstatě nejsou ve vztahu podřízenosti vůči přitěžujícím okolnostem, které jsou vyjmenované v obecné části zákoníků. Naopak, při ukládání trestu kvalifikační

---

³⁶ Козаченко И.Я. Преступление с квалифицированными составами и их уголовно-правовая оценка. Екатеринбург, 1994, стр. 89.

okolnosti někdy vylučují aplikace analogických okolností upravených v obecné části trestního zákoníku³⁷.

Při použití výše popsaných okolností je potřeba dodržovat zákaz dvojího přičítání téže okolnosti a chci podotknout, že tento princip platí v obou právních řádech. To znamená, že k okolnosti, která je zákonným znakem trestného činu, nelze přihlídnout jako k okolnosti přitěžující anebo k okolnosti, co podmiňuje použití vyšší trestní sazby. V této souvislosti chtěla bych uvést jedno z usnesení Nejvyššího soudu ČR. *„Byl-li pachatel v minulosti již odsouzen pro trestný čin vraždy dle §210 TZ ČR a alespoň zčásti vykonal za něj uložený trest, lze jeho další trestný čin vraždy posoudit zároveň jako spáchaný opětovně podle §219 odst. 1, odst. 2 písm. c) opětovně TZ ČR i jako spáchaný zvláště nebezpečným recidivistou podle §41 odst. 1 TZ ČR. Opětovnost a zvláště nebezpečná recidiva jako okolnosti podmiňující vyšší trestnost činu mají sice společný základ v tom, že obě vycházejí ze spáchaní dřívějšího trestného činu, avšak zatímco „opětovnost“ vyjadřuje, že pachatel stejný trestný čin již dříve spáchal, „zvláště nebezpečná recidiva“ v tomto případě vyžaduje, aby pachatel alespoň zčásti vykonal trest za něj uložený. Z této rozdílnosti vyplývá, že obě uvedené okolnosti se mohou uplatnit současně, aniž se jedná o porušení zákazu dvojího přičítání téže okolnosti“.* Opětovnost ani zvláště nebezpečná recidiva nejsou zákonnými znaky trestného činu vraždy dle §219 odst. 1 TZ ČR, proto v poměru mezi nimi se nejedná o to, že by okolnost, která je zákonným znakem vraždy by měla být hodnocená ještě jako okolnost přitěžující anebo podmiňující použití vyšší trestní sazby³⁸.

Někdy soudy musejí řešit případy, kdy pachatel krátce po sobě usmrtil dvě nebo více osob nebo se o to pokusil. Za jeden trestný čin vraždy lze považovat usmrcení dvou anebo více osob, jen pokud k němu došlo jedním jednáním, totiž jedním skutkem. Jestliže pachatel dvěma nebo více samostatnými útoky postupně usmrtí dvě nebo více

---

³⁷ Кримінальне право України / За ред. проф. П.С. Матишевського, доц. П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка. – К.: Юрінком Інтер, 2000, стр. 112.

³⁸ Drašík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví / Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha, 2007, str. 83.

osob, půjde vždy o vícenásobný trestný čin vraždy³⁹. Proto důležitým je správné vymezení pojmu skutek a určení, zda jednání pachatele tvoří jeden skutek. Teorie trestního práva České republiky a Ukrajiny vymezují tento pojem obdobně. „*Skutkem se rozumí určitá událost ve vnějším světě záležející v jednání člověka, která může mít znaky jednoho trestného činu či více, anebo nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu*“⁴⁰. Momentem, který dělí jednání pachatele na různé skutky, je následek, který pachatel způsobil anebo chtěl způsobit. Proto, za jeden skutek lze považovat jen ty projevy vůle navenek, které jsou pro následek, významný z hlediska trestního práva, kauzální, pokud jsou zahrnuty zaviněním pachatele. Chtěla bych uvést několik příkladů z praxe českých soudů. Nejdříve, skutkové situace, které přicházejí v úvahu pro posouzení jako jeden skutek při usmrcení více osob⁴¹:

- pachatel usmrtí anebo se snaží usmrtit dvě nebo více osob jedním aktem (např. zapálí dům, pustí plyn v uzavřené místnosti),
- pachatel si jedním jednáním vytváří podmínky k usmrcení dvou nebo více osob (např. opatří si střelnou zbraň, jede na místo, kde napadení chce uskutečnit),
- pachatel usmrtí anebo se pokusí usmrtit dvě nebo více osob, aby si vytvořil podmínky pro spáchání jiného závažného trestného činu (např. trestného činu znásilnění).

Zde je však podmínkou kvalifikace trestným činem vraždy podle §219 TZ ČR, aby trestný čin, jehož objektivní stránka je útoky na život dvou nebo více osob naplňována, nebyl vůči němu ve vztahu speciality. Pak by byl jednočinný souběh trestného činu vraždy s takovým trestným činem vyloučen.

---

³⁹ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002, стр.236.

⁴⁰ Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str.340.

⁴¹ Андреева Л.А. Ответственность за убийство нескольких человек. // Законность, 1994. - N4, стр. 10-13.

Další případy, které by podle počtu napadených osob měly být posuzované jako dva nebo více trestných činů vraždy nebo jejich pokusy:

- obviněný na základě sexuální motivace usmrtil jednu ženu a po dvanácti-dnech se stejným motivem ubodal jinou ženu,
- obviněný po předchozí hádce střílil svého bratra do zad v úmyslu jej usmrtit a potom zastřelil jeho manželku, aby mu nebránila v útěku,
- obviněný poté co byl vyveden pro nepřístojné jednání z taneční zábavy, se vrátil a bodnutím nožem usmrtil z pomsty vedoucího závodního klubu, pak smrtelně zranil zpěvačku, která vystoupila na obranu prvního napadeného, a dále při útěku postupně zaútočil na dalších pět osob v úmyslu je usmrtit⁴².

Úmyslné usmrcení, za okolností, které podstatným způsobem zvyšují společenskou nebezpečnost jednání pachatele a jsou taxativně vyjmenované v kvalifikovaných skutkových podstatách trestních zákonů Ukrajiny a České republiky, je kvalifikovanou vraždou. Pokud v jednání pachatele můžeme spatřit více než jednu okolnost, podmiňující použití vyšší trestní sazby, potom je potřeba každou z nich samostatně právně posoudit⁴³. V určitých případech se kvalifikace úmyslného usmrcení současně dle více okolností uvedených v kvalifikované skutkové podstatě vylučuje. Například, jak uvádí komentář trestního zákoníku Ukrajiny⁴⁴, není možné zároveň kvalifikovat jednání pachatele podle § 115 odst.2 TZ Ukrajiny čl. 6 (v úmyslu získat majetkový prospěch) a čl. 7 (ze zavrženíhodné pohnutky, výtržnost), tyto okolnosti se navzájem vylučují. Přesto je ve většině případů kvalifikace úmyslného usmrcení podle několika přitěžujících okolností současně možná, např. čl. 11 (vražda na objednávku) a čl. 6 (v úmyslu získat majetkový prospěch), čl. 8 (na jiném, který plní svojí občanskou povinnost anebo na osobě jemu blízké), a čl. 9 (ve snaze zakrýt anebo usnadnit jiný

---

⁴² Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.1300.

⁴³ Андреева Л.А. Квалификация убийств, совершенных при отягчающих обстоятельствах. Львов.,1989, стр. 32.

⁴⁴ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. – К іїв: А.С.К., 2002, стр. 238.

trestný čin). V případě, že jednání pachatele obsahuje více než jednu přitěžující okolnost, pro jeho kvalifikaci ukrajinská trestněprávní teorie má vypracovaný následující návod⁴⁵:

- v žalobním návrhu se uvedou čísla článků odstavce 2 § 115 TZ Ukrajiny, obsahující určité přitěžující okolnosti, které se pachateli přičítají,
- v rozsudku se veškeré přitěžující skutečnosti, které byly v jednání pachatele spatřené, popíšu slovy, např. úmyslná vražda dvou nebo více osob, způsobem nebezpečným pro život více osob, v úmyslu získat pro sebe majetkový prospěch,
- pokud v žalobním návrhu jsou obsažené články kvalifikované podstaty, které obsahují dvě přitěžující okolnosti, v rozsudku se uvede pouze ta z nich, která byla spatřena v jednání pachatele.

Soud při projednání trestného činu vraždy za přitěžujících okolností, není oprávněn měnit kvalifikaci jednání pachatele z jednoho článku na jiný, pokud by se tímto zhoršilo postavení obžalovaného a porušilo právo obžalovaného na spravedlivý proces.

Úmyslné usmrcení při přitěžujících okolnostech je upraveno v §219 odst. 2 TZ ČR, a §115 odst. 2 TZ Ukrajiny. Výčet přitěžujících okolností bych začala těmi, které obsahují obě úpravy.

Úmyslné usmrcení dvou anebo více osob. Hlavním znakem této přitěžující okolnosti je subjektivní stránka trestného činu, kde úmysl pachatele zahrnoval usmrcení dvou anebo více osob⁴⁶. Pojmem „na více osobách“ se rozumí nejméně na třech osobách. Jednání, kterým pachatel způsobuje smrt více osob, musí být zahrnuto jediným úmyslem, proto není podstatné, zda k usmrcení osob došlo ve stejný čas anebo později. Postačí zavinění pachatele ve formě nedbalosti. Důležitým je rozlišovat usmrcení více osob jako jediný trestný čin od souběhu trestných činů, kde následky jednání pachatele nejsou zahrnuté jediným úmyslem. Pokud úmysl pachatele směřoval na usmrcení dvou

---

⁴⁵ Кримінальне право України / За ред. проф. П.С. Магішевського, доц. П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка, Київ: Юрінком Інтер, 2000, стр. 118.

⁴⁶ Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou. Linde Praha, 2008, str. 274.

nebo více osob, ale k dokonání trestného činu nedošlo a to z důvodů na vůli pachatele nezávislých, jednání pachatele budeme kvalifikovat jako pokus kvalifikované vraždy. Pokud úmysl pachatele směřoval na usmrcení dvou nebo více osob, ale pachatel dokonil vraždu pouze na jedné osobě, jednání pachatele budeme kvalifikovat jako dokonaný trestný čin vraždy a pokus o kvalifikovanou vraždu⁴⁷.

Spáchání trestného činu vraždy zvlášť surovým anebo trýznivým způsobem.

Tady bych chtěla upozornit na odlišnost ukrajinské úpravy. Trestněprávní teorie a trestní zákon Ukrajiny neodlišují zvlášť surový a trýznivý způsob vraždy a pro pojmenování těchto dvou způsobů používají jediný termín a to „vražda zvlášť surovým způsobem“, který přesto obsahově odpovídá oběma způsobům, jak jsou vymezeny dle českého práva. Nyní bych chtěla vymezit každý způsob zvlášť.

Spácháním trestného činu vraždy zvlášť surovým způsobem se rozumí vražedný útok s extrémně vysokou mírou brutality, která se podstatně vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu. Není však nezbytné, aby tento útok zároveň vyvolával zvýšenou trýzeň poškozeného⁴⁸.

Jako „zvlášť surový“ lze označit útok, který se vyznačuje vysokou intenzitou, výraznou brutalitou, provázený užitím většího počtu nástrojů nebo mechanismů, a také s užitím louhu, či ohně (například pachatel po rdoušení poškozené v době vyhasínání jejích životních funkcí tuto oběť napadl, tak, že jí zasadil několik hlubokých řezných ran, které vedly k úplnému oddělení přední části krku oběti, tedy pachatelem bylo užito extrémně brutální vražedný mechanismus). Přitom je třeba přihlížet k tomu, že spáchání vraždy v sobě vždy zahrnuje určitou míru brutality a proto v případě „zvlášť surové“ vraždy musí jít o takovou míru surovosti, která se výrazně vymyká z rámce běžného u těchto trestných činů⁴⁹. Například, takový způsob útoku, který je spojen s ubíjením

---

⁴⁷ Андреева Л.А. Ответственность за убийство нескольких человек. // Законность, 1994. - N4, стр. 21.

⁴⁸ Draščík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví / Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha, 2007, str. 47.

⁴⁹ Кримінальне право України: Особлива частина. / За ред. М. І. Бажанова, В.В. Сташиса, В. Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер; Х: Право, 2002, стр 96.

oběti, nápadnější devastací jejího těla (vražda provedená rozdupáním hlavy oběti, vražedný útok sekýrou, při kterém byla téměř oddělená hlava oběti od těla, přičemž oběti byly zasazovány i další rány do různých částí těla). O takový způsob nejde, pokud pachatel okamžitě usmrtí jiného úderem klacku, jednou ranou sekery do hlavy oběti, bodnou ranou do srdce.

Naplnění znaků zvlášť surového způsobu není vázáno na způsob subjektivního prožívání útoku jeho oběti, může k němu dojít i v případě, že oběť je již v počátku útoku v bezvědomí. Jednání pachatele spočívající v zohavení mrtvoly anebo její postupná likvidace po oddělení jednotlivých částí těla není spáchání trestného činu vraždy „zvlášť surovým způsobem“. Rozhodujícím je vždy způsob usmrcení. Okolnost, že trestný čin byl spáchán zvlášť surovým způsobem, pachatel nemusí vědět, postačí, že se zřetelem na okolnosti případu a své subjektivní dispozice to vědět měl a mohl.

O zvlášť trýznivý způsob vraždy půjde v případě, kdy oběť je vystavená bolestem na hranici snesitelnosti trvajícím třeba i po kratší dobu nebo sice méně intenzivním, ale zato déle trvajícím, které velmi citelně zasahují celou osobnost poškozeného⁵⁰. Na rozdíl od vraždy zvlášť surovým způsobem zde záleží i na subjektivním prožívání útoku ze strany jeho oběti. Proto pozvolné udušení poškozené, kterou obvinění svázali, položili na postel, přikryli peřinou a zanechali bez pomoci, lze s ohledem na duševní i fyzické útrapy, jež takový způsob usmrcení provázejí, považovat za zvlášť trýznivý způsob spáchání kvalifikované vraždy⁵¹. Z hlediska zavinění postačí k této okolnosti nedbalost.

Pojem „*opětovně*“ je pojímán rozdílně v trestněprávní teorii Ukrajiny a České republiky. Společné pro obě úpravy je to, že není důležité, zda některý z činů posuzovaných z hlediska opětovnosti byl pokusem anebo přípravou k trestnému činu vraždy. Z hlediska subjektivní stránky ve vztahu ke znaku opětovnosti postačí

---

⁵⁰ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.1302.

⁵¹ Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví / Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha, 2007, str. 58.

nedbalost. Dle ukrajinského trestního práva jednání pachatele lze kvalifikovat jako „opětovně“, pokud zároveň splňuje následující znaky⁵²:

- pachatelem je osoba, která již v minulosti spáchala úmyslnou vraždu, vyjma úmyslného usmrcení dle privilegovaných skutkových podstat k trestnému činu vraždy, dle §115 TZ Ukrajiny,
- odsouzení za první trestný čin nebylo zahlazeno a v době spáchání dalšího trestného činu úmyslné vraždy neuplynula promlčecí doba pro zánik trestnosti.

Pokud obžalovaný nebyl odsouzen pro dříve spáchaný pokus anebo dokonany trestný čin úmyslného usmrcení, takové jeho jednání se kvalifikuje jako samostatný trestný čin a případný další trestný čin úmyslné vraždy, který spáchá, bude kvalifikován jako spáchaný „opětovně“⁵³.

Pod pojmem *opětovně* dle českého trestního práva se rozumějí případy, kdy pachatel trestný čin podle §219 odst. 1 opakuje, tedy především souběh trestných činů podle §219. Není nutné, aby za takový čin pachatel byl již pravomocně odsouzen. Sem zařazujeme i případy, kdy pachatel za takový trestný čin byl již v minulosti pravomocně odsouzen nebo i potrestán. Pod tento pojem lze zahrnout i případy, kdy pachatel byl již pro takový trestní čin odsouzen, ale jelikož splnil podmínky pro zahlazení odsouzení, hledí se na něj jako by odsouzený nebyl⁵⁴. Opětovnost má společný základ se zvlášť nebezpečnou recidivou, jako další okolností podmiňující vyšší trestnost činu, jelikož obě vycházejí ze spáchání dřívějšího trestného činu. Avšak pojem „zvlášť nebezpečný recidivista“ vyžaduje, aby pachatel aspoň zčásti vykonal trest za něj uložený. Z této

---

⁵² Солопанов Ю. Об обстоятельствах отягчающих ответственность // Советская юстиция, 1990. N4, стр. 21-23.

⁵³ Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / За ред. проф. М.І. Мельника та доц. В.А. Клименка. Київ: Юридична думка, 2004, стр 37.

⁵⁴ Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou. Linde Praha, 2008, str. 274.

rozdílnosti vyplývá, že obě lze uplatnit současně, aniž se bude jednat o porušení zákazu dvojího přičítání téže okolnosti.

Úmyslné vraždy *na těhotné ženě* se pachatel dopustí, pokud usmrtí ženu, která již na počátku jednání pachatele, kterým jí započal usmrcovat, byla v jiném stavu. Proto je bez významu, zda v důsledku pachatelova jednání došlo k potratu v průběhu jeho jednání, popř. ještě před vznikem smrtelného následku. Přesto rozdílnost ve srovnávaných úpravách je v tom, že dle českého trestního zákona postačí nedbalost, není třeba, aby pachatel věděl, že jde o těhotnou ženu, když stačí, že se zřetelem na okolnosti případu a své subjektivní dispozice toto vědět měl a mohl. Podle trestního zákona Ukrajiny další podmínkou, kterou pachatel musí zároveň naplnit, je to, že pachatel o těhotenství ženy nepochybně věděl. Pokud se o těhotenství ženy jenom domníval, bude jeho jednání posouzeno jako úmyslné usmrcení podle základní skutkové podstaty⁵⁵. Při kvalifikaci jednání pachatele podle §115 odst.2, čl.2 TZ Ukrajiny není také podstatné :

- jaký byl vztah mezi pachatelem a obětí,
- odkud pachatel věděl o těhotenství ženy,
- v kolikátém měsíci těhotenství se nachází žena,
- pohnutka pachatele.

Pokud pachatel, jednající z přímého úmyslu, usmrtí ženu, kterou chybně považoval za těhotnou, dopustí se tím pokusu kvalifikované vraždy na těhotné ženě a dokonaného trestného činu úmyslné vraždy dle základní skutkové podstaty §115 TZ Ukrajiny⁵⁶.

Definice pojmu „těhotná žena“ jsou shodné. Těhotnou je žena v období od početí do začátku porodu, neboť těhotenství je stav počínající uhnízděním oplodněného vajíčka v děložní sliznici (nidace) v těle matky až do počátku porodu. Pokud dochází

---

⁵⁵ Кримінальне право і законодавство України. Частина особлива. / За ред. М.Й. Коржанського. Київ: Атіка, 2001, стр. 234.

⁵⁶ Коржанський М.Й. Науковий коментар кримінального кодексу України. Київ, 2001, стр 214.

umělým oplodněním k zavedení již oplodněného vajíčka do těla matky, je počátkem jejího těhotenství též okamžik nidace takového oplodněného vajíčka v její děloze⁵⁷. Jednání pachatele bezprostředně směřující k úmyslnému usmrcení těhotné ženy nelze právně posoudit jako úmyslu vraždy proti dvěma osobám, neboť lidský plod nelze považovat za lidského jedince, který požívá přímé ochrany tímto ustanovením trestního zákona. Ochrana lidského plodu při útoku pachatele, který je prvotně zaměřen na život těhotné ženy, je poskytována zprostředkovaně, a to zvýšenou trestností úmyslného usmrcení daného znakem „na těhotné ženě“, tj. v podobě kvalifikace dle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. d) TZ ČR⁵⁸.

V článku 2 §115 TZ Ukrajiny je upravena odpovědnost pachatele za úmyslné *usmrcení osoby mladší 14 let*. Platný trestní zákoník České republiky tímto ustanovením chrání život osoby *mladší 15* (patnácti) let, i když nový trestní zákon se v §140 odst. 2, písm. c) shoduje s ukrajinskou úpravou, pokud se týká věku oběti. Shodným je výklad, do kdy ochrana přiznaná tímto ustanovením trvá, což je do dne předcházejícího čtrnáctým / patnáctým narozeninám, neboť na své patnácté / čtrnácté narozeniny není již osobou „mladší patnácti / čtrnácti let“.

Další okolností, která podmiňuje zvýšenou trestnost úmyslného usmrcení jiné osoby, je spáchaní výše uvedeného trestného činu *na veřejném činiteli* při výkonu anebo pro výkon jeho pravomoci. Nový český trestní zákon č. 40/2009 Sb. zaměňuje termín veřejný činitel na „úřední osobu“ a do jednotlivých okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby doplňuje vraždu na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností a na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání anebo povolání. Platný ukrajinský trestní zákon zná pouze vraždu na veřejném činiteli a osobě, která plnila svoji občanskou povinnost, a na rozdíl od české úpravy, tímto ustanovením poskytuje ochranu života nejenom osobě, která je veřejným činitelem, anebo vykonávala občanskou povinnost, ale i osobám, které jsou

---

⁵⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.1303.

⁵⁸ Drašík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví / Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha, 2007, str. 90.

v blízkém příbuzenském vztahu s výše vyjmenovanými osobami. Pojmy „veřejný činitel“, „úřední osoba“, jsou definované v obecných částech trestních zákoníků Ukrajiny a České republiky, a pokud bych chtěla shrnout nejpodstatnější a společné znaky těchto definic, oběti této kvalifikované vraždy bude osoba, která plní povinnosti, uložené jí zákonem, vyplývající z jejího postavení, funkce anebo povolání⁵⁹. Osoby, které jsou v blízkém příbuzenském vztahu s veřejným činitelem, jsou rodiče, manžel/manželka, děti, sourozenci, prarodiče a vnuci. Pachatel nemusí vědět, že jde o veřejného činitele, *kteřý vykonává svoji pravomoc*, postačí, že tuto skutečnost může vyvodit ze skutkových okolností (např. jednání pachatele, který v úmyslu jej usmrtit střílí z pistole na policistu provádějícího vůči němu služební zákrok). Jednočinný souběh s trestným činem útoku na veřejného činitele je vyloučen, dle obou úprav. „*Pro výkon jeho pravomoci*“ znamená, že pachatel zde jedná v přímém úmyslu, chce spáchat trestný čin vraždy z tohoto důvodu, a zde se vyjadřuje cílené zaměření proti pravomoci veřejného činitele. Ohledně následku - účinku smrti - zde může být způsoben v eventuálním úmyslu.

Tímto ustanovením, dle trestního práva Ukrajiny, je chráněn i život svědka, jelikož svou výpovědí plní občanskou povinnost, která je stanovená zákonem, přičemž na plnění této povinnosti má společnost zájem. Soudy České republiky, na rozdíl od ukrajinských soudů, vraždu na svědkovi kvalifikují jako trestný čin vraždy spáchaný z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky ve smyslu §219 odst. 2 písm. h) TZ ČR. Pohnutku pachatele, vraždou svědka řešit situace „odstranění následků“ trestného činu (což byl jediný důvod, proč pachatel zmařil lidský život), soud postavil na roveň „úmyslu zakrýt jiný trestný čin“ pro stejnou nebezpečnost a proto ji označil za zvlášť zavrženíhodnou⁶⁰. Nabytím účinnosti českého trestního zákona č. 40/2009 Sb., bude vražda svědka upravená zvláštním ustanovením v §140 odst. 3, písm. e).

Platný trestní zákon ČR (§219 odst. 2 písm. e)), stejně jako i TZ 2010 (§140 odst. 3 písm. g).), upravují další okolnost, která podstatným způsobem zvyšuje společenskou nebezpečnost jednání pachatele. Pachatel spáchá trestný čin vraždy z toho důvodu

⁵⁹ Teryngel, J. K vymezení pojmu veřejného činitele. Trestní právo, 1999, č. 11, str. 2.

⁶⁰ Draščík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví / Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha, 2007, str. 88.

(přímý úmysl), že poškozený je *příslušníkem určité etnické skupiny, národnosti, nebo pro jeho politické přesvědčení, vyznání, nebo je osobou bez vyznání*. Účinek smrti zde může být způsoben v eventuálním úmyslu. Trestní zákon Ukrajiny takovou přitěžující okolnost jako v kvalifikované skutkové podstatě úmyslného usmrcení neupravuje.

Etnická skupina (etnikum) je historicky vzniklá skupina lidí, které spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky (jazyk), mentalita a tradice. Příslušníci určité etnické skupiny mají podvědomí sounáležitosti a zároveň odlišnosti od jiných společenství lidí a jsou spojované názvem, kterým je etnikum nazýváno. V tomto případě trestní zákon zabezpečuje právo vymezené v čl. 24 Listiny základních prav a svobod ČR, tedy, že příslušnost ke kterékoli národnosti nebo etnické menšině nemůže být nikomu na újmu. *Národností* se rozumí příslušnost jednotlivce k určitému národu jako historický vzniklému společenství lidí, které se vyznačuje společnými dějinnými osudy, pospolitostí–ekonomického života, specifickou kulturou a psychickými rysy a vědomím vlastní existence jako národa.

Politické přesvědčení občana souvisí s jeho právem sdružovacím, dle kterého mají občané právo zakládat politické strany a politická hnutí. Musí být umožněna a chráněna svobodná soutěž politických sil v demokratické společnosti. Vyznáním je aktivní ale i pasivní vztah k určitému konkrétnímu náboženství jako všeobecné teorii a výkladu světa podávanému určitou církví. Osobou bez vyznání je jednatel, který uvědoměle odmítá jakékoli náboženství nebo víru⁶¹.

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je také vražda *v úmyslu získat majetkový prospěch*. K samému získání majetkového prospěchu nemusí dojít. Minimální výše majetkového prospěchu není stanovena, ale bude mít vliv na posouzení nebezpečnosti trestného činu. Jednání pachatele, který úmyslně usmrtí jiného, aby se zmocnil cizí věci, peněz nebo jiného majetku oběti, budeme posuzovat dle §219 odst. 1, odst. 2 písm. h) TZ ČR, §115 odst. 1, odst. 2 čl. 9 TZ Ukrajiny. Jednočinný souběh tohoto trestného činu s trestným činem loupeže je vyloučen. Zvláštností této kvalifikované vraždy je to, že pohnutka (úmysl získat majetkový prospěch) vzniká u

---

⁶¹ Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. Київ: Т-во „Знання”, 2000, стр 57.

pachatele ještě před spácháním trestného činu. Pokud úmysl se obohatit, zmocnit se cizí věci anebo peněz vznikl během páchaní vraždy anebo po usmrcení osoby, nelze jednání pachatele kvalifikovat dle tohoto ustanovení. Uplatní se ustanovení trestního zákona, které upravuje trestné činy proti majetku (např. krádež) v souběhu s trestným činem úmyslného usmrcení⁶².

Dle českého práva jako kvalifikovanou vraždu v úmyslu získat majetkový prospěch, posoudíme i případy tzv. *vraždy na objednávku*, kdy pachateli byla přislíbená za provedení vraždy odměna nebo kdy pachatel vzhledem k okolnostem odměnu důvodně očekával a také případy promyšlené vraždy, kdy pachatelův úmysl je získat majetkový prospěch ve formě dědictví po usmrceném⁶³.

Úmyslné vraždy na objednávku se dopustí ten, kdo spáchá vraždu (vykonavatel) na prosbu jiné osoby (objednavatel). Pokyn objednavatele může být dán buď ve formě příkazu, prosby, a také dohody mezi objednavatelem a vykonavatelem, dle které se vykonavatel zavazuje usmrtit jinou osobu a objednavatel se zavazuje k určitému plnění (majetkové nebo nemajetkové povahy), anebo že se určitého plnění majetkového charakteru vůči vykonavateli zdrží. Pod poskytnutím majetkového prospěchu se rozumí: poskytnutí vykonavateli odměny, převod majetkových práv, zproštění majetkových povinností vůči objednavateli. Plnění / opomenutím plnění nemajetkového charakteru se rozumí jakékoli plnění, které není bezprostředně spojeno s majetkovými zájmy vykonavatele, např. pomoc s vyřešením nějakých životních situací, domluvení zaměstnání, zproštění trestní odpovědnosti⁶⁴.

Objednavatel v závislosti na okolnostech se účastní na trestném činu buď jako návodce anebo organizátor, pak jeho jednání se kvalifikuje s použitím příslušných ustanovení obecné části trestního zákona o účastenství a ustanovení o kvalifikované

---

⁶² Воробьева Т., Санталов А. Квалификация убийств из корыстных побуждений // Советская юстиция. – 1987. - №6, стр. 24-25.

⁶³ Šámal, P., Půry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str. 1304.

⁶⁴ Мельник М., Хавронюк М. Вбивство на замовлення: деякі аспекти кримінологічної характеристики та проблеми кваліфікації // Право України. – 1997. - №7, стр. 45.

vraždě⁶⁵. Byla – li vražda na objednávku spáchaná úmyslným společným jednáním objednavatele a vykonavatele, pak jednání objednavatele naplňují zároveň dvě okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to úmyslné usmrcení jiného po předchozím domluvení zločineckou skupinou a úmyslné usmrcení jiné osoby na objednávku. Pokud objednavatel poručil vykonavateli jenom způsobení újmy na zdraví poškozeného, avšak vykonavatel poškozeného úmyslně zavraždí, objednavatel bude odpovědný za účastenství ve formě návodu anebo jako organizátor trestného činu ublížení na zdraví, a vykonavatel – bude odpovědný za úmyslné usmrcení⁶⁶. V případě, kdy se vykonavatel zavázal, že usmrtí určitou osobu, ale z důvodů překážky na vůli vykonavatele nezávislé trestný čin úmyslného usmrcení nedokonal, jednání objednavatele se v závislosti na okolnostech bude posuzovat jak účastenství (organizátor, pomocník) na pokusu anebo na přípravě trestného činu vraždy na objednávku.

V úmyslu zakrýt jiný trestný čin je vražda spáchaná zejména tehdy, jestliže se pachatel jiného trestného činu, např. znásilnění, loupeže, rozhodne po dokonání tohoto trestného činu poškozenou osobu usmrtit v úmyslu odstranit jí jako svědka svého trestného činu. Tuto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby naplní i pachatel, který zamýšlí spácháním vraždy odstranit jiného byť i nahodilého svědka jeho předchozího jiného trestného činu. Jestliže pachatel útočí fyzicky na poškozenou, aby jí ji donutil, aby něco konala, ale poté, co zjistí, že jeho snaha je bezvýsledná, a naopak hrozí nebezpečí, že poškozená jeho jednání oznámí policii, veden záměrem jí v tom zabránit ji úmyslně usmrtí, jeho jednání naplňuje znaky trestného činu vydírání a této kvalifikované vraždy ve vícečinném souběhu⁶⁷.

V úmyslu usnadnit jiný trestný čin je vražda spáchaná, pokud k usmrcení dojde v rámci přípravy, pokusu nebo již v rámci vlastního páchaní jiného trestného činu buď k zlepšení podmínek k spáchání takového trestného činu (např. usmrcení jiného k získání jeho zbraní, které mají být použité k ozbrojené loupeži apod.), nebo k

---

⁶⁵ Пилипчук П., Мельник М. Проблеми кваліфікації умисного вбивства, вчиненого на замовлення // Право України. – 1999. - №2, стр. 31.

⁶⁶ Кладков А. Квалификация преступлений совершенных в соучастии // Законность. – 1998. - №8, стр. 13-14.

⁶⁷ Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou. Linde Praha, 2008, str. 275.

odstranění překážek, které brání pachateli v dokonání nebo dokončení (např. usmrcení strážného banky, kde má být odcizena hotovost)⁶⁸.

Výše uvedené definice těchto dvou okolností, jež podmiňují použití vyšší trestní sazby, jsou pojímané stejně v obou srovnávaných právních řádech. Tendencí ukrajinského trestního práva je snaha co nejvíce unifikovat formulace těchto okolností. Trestní zákon Ukrajiny upravuje jako další okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby situaci, kdy trestný čin úmyslné vraždy je spojen se znásilněním, což se jeví nadbytečným.

Právní konstrukce vraždy v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin je druhem zvláštní právní konstrukce, která v sobě zahrnuje minimálně dva samostatné trestné činy⁶⁹:

- úmyslnou vraždu (úmyslné usmrcení jiné osoby),
- „jiný trestný čin“ (v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jednání, kterým osoba páchá úmyslnou vraždu).

Úmyslnou vraždu, která má zakrýt anebo usnadnit jiný trestný čin, lze spáchat jak přímým tak i eventuálním úmyslem. Formulace „jiný trestný čin“ zde není na místě, jelikož omezuje působnost tohoto ustanovení jenom na případy, kdy pachatel úmyslné vraždy dříve spáchal trestný čin, což vylučuje odpovědnost osob, které se dopustily protiprávního jednání, nebezpečného pro společnost a které je upravené trestním zákonem, ale v důsledku toho, že nemají dostačující věk, nejsou trestně odpovědné. Dle mého názoru by formulace tohoto ustanovení měla být následující: „úmyslná vražda v souvislosti se spácháním trestného činu anebo jiného společensky nebezpečného jednání“. Také formulace „v úmyslu usnadnit anebo zakrýt“ jiný trestný čin neodráží veškeré možné spojitosti mezi úmyslnou vraždou a jiným trestným činem, proto lepší

---

⁶⁸ Дідківська Н.А. Умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення (особливості змісту окремих ознак та деякі питання кваліфікації) // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 1, стр. 40–44.

⁶⁹ Подробнє viz Дідківська Н.А. Особливості кримінальної відповідальності за умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення за кримінальним правом деяких зарубіжних держав // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 1, стр. 45–47.

by bylo použít namísto výše uvedených slovních spojení výrazů „v souvislosti se spácháním jiného trestného činu“.

Za jinou zvlášť zavrženíhodnou pohnutku (dle trestněprávní teorie České republiky) se považuje pohnutka, která je v příkrém rozporu s morálkou a svědčí o morální bezcitnosti, zvrhlosti, naprosté neúctě pachatele k lidskému životu. Nelze však takový charakter přičítat pohnutkám, které mají podklad v přirozených citech člověka, jako např. žárlivost, anebo jednání ve stavu afektu, v dlouhodobé stresové situaci, v napětí v rámci mezilidských vztahů. Jestliže pohnutka činu pramení z deviantního pudového založení pachatele (např. pedofilie, sadismus), nelze v takových případech usuzovat na zvláštní zavrženíhodnost pohnutky, která je dána biologicky, bez viny pachatele. Naproti tomu, jestliže u pachatele jinak sexuálně normálního vyplynula pohnutka z jeho sexuální nevázanosti, zvrhlosti, pak bude možné uvažovat o takovém charakteru pohnutky⁷⁰. Trestní zákon Ukrajiny okolnost „jiná zvlášť zavrženíhodná pohnutka“ jako zvláštní okolnost, podmiňující použití vyšší trestní sazby, neupravuje.

Trestní zákon Ukrajiny upravuje jako další znak kvalifikované skutkové podstaty *úmyslnou vraždu spojenou se znásilněním*, který je v poměru speciality k okolnosti, podmiňující použití vyšší trestní sazby – úmyslné usmrcení „v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin“. Protože tato přitěžující okolnost předpokládá spojitost úmyslné vraždy a *konkrétního* trestného činu znásilnění, na rozdíl od „jiného“ trestného činu, jako pojmu, co vyjadřuje spojitost úmyslného usmrcení a neurčitého počtu trestných činů. Tyto dva trestné činy jsou spojené tím, že jeden z nich (znásilnění, §152 TZ Ukrajiny) je kvalifikovaným znakem jiného (vraždy). Úmyslné usmrcení může být způsobené jak během znásilňování nebo pokusu znásilnění, tak i po dokonání trestného činu znásilnění v úmyslu zakrýt tento trestný čin⁷¹.

Článek 10 kvalifikované skutkové podstaty úmyslného usmrcení trestního zákona Ukrajiny upravuje další okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to způsobení *úmyslného usmrcení osoby, spojené s ukájením pohlavního pudu nepřirozeným*

---

⁷⁰ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.1305.

⁷¹ Кримінальне право України: Особлива частина. / За ред. М. І. Бажанова, В.В. Сташиса, В. Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер; Х: Право, 2002, стр 475.

způsobem. Tady jde o spojení dvou trestných činů: úmyslného usmrcení a konkrétního trestného činu ukájení pohlavního pudu nepřirozeným způsobem (§153 TZ Ukrajiny). Pachatel naplní svým jednáním tuto skutkovou podstatu, pokud účinek smrti byl způsoben⁷²:

- během násilnického pohlavního styku (páchání trestných činů znásilnění a ukájení pohlavního pudu nepřirozeným způsobem nebo pokusu o tyto trestné činy) za účelem překonání odporu ze strany oběti,
- během pohlavního styku (páchání trestných činů znásilnění a ukájení pohlavního pudu nepřirozeným způsobem, nebo pokus na tyto trestné činy) a po jejím ukončení vzhledem k sadistickým sklonům pachatele,
- po dokončení trestného činu ukájení pohlavního pudu nepřirozeným způsobem v úmyslu zakrýt spáchání tohoto činu.

V prvním z uvedených případů je chráněn život nejenom přímé oběti kvalifikované vraždy, ale i jiné osoby, například, usmrcení osob jí blízkých z úmyslu donutit oběť přestat klást odpor.

Jelikož usmrcení není způsobem provedení trestného činu znásilnění anebo trestného činu násilnického ukájení pohlavního pudu nepřirozeným způsobem, jednání pachatele, kterým zapříčinil smrt oběti *během* násilnického pohlavního styku, se bude se kvalifikovat jako souběh trestných činů kvalifikovaná vražda spojená se znásilněním a trestného činu znásilnění a trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti vyjmenovanými výše. Usmrcení z nedbalosti způsobené během páchání trestného činu znásilnění nebo násilnického ukájení pohlavního pudu se také bude kvalifikovat jako souběh výše uvedených trestných činů. Pokud znásilňování bylo spáchané skupinou osob, pak za vraždu, která byla způsobena v jeho důsledku, odpovídají všichni spolupachatelé, a to nezávisle na tom, zda každý z nich měl pohlavní styk s obětí. Stejně jako souběh trestných činů kvalifikované vraždy a trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se bude posuzovat úmyslná vražda obětí sexuálních trestných činů po

---

⁷² Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України / За заг. ред. М.О. Потебенька., В.Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001. – Ч. 2, стр. 68-69

uplynutí doby od jejich spáchání, kdy pachatel v úmyslu je zakrýt usmrtí obětí⁷³. Platný český trestní zákon upravuje danou přitěžující okolnost jako znak kvalifikované skutkové podstaty trestných činů proti lidské důstojnosti, a to trestné činy znásilnění, pohlavní zneužívání apod., a způsobením smrti se rozumí těžší následek trestných činů proti lidské důstojnosti.

Další okolnosti, o kterých pojednám níže, nejsou upravené v kvalifikované skutkové podstatě úmyslného usmrcení v trestním zákoníku České republiky, a to ani v novém TZ 2010 jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby trestného činu úmyslného usmrcení.

Úmyslným usmrcením jiné osoby v důsledku jednání pachatele, které bylo vedeno „výtržnickou“ *pohnutkou* (v ukrajinštině „умисне вбивство з хуліганських мотивів“) se rozumí⁷⁴:

- úmyslné usmrcení osoby jednáním pachatele, který hrubým způsobem porušuje zásady občanské morálky, a neuctivý postoj k zásadám občanského soužití,
- úmyslné usmrcení osoby bez jakýchkoli důvodů, anebo s využitím bezvýznamného podnětu.

Výtržností je jednání, které závažným způsobem narušuje veřejný klid a pořádek a je pro ně typický zjevně neuctivý a neukázněný postoj pachatele k zásadám občanského soužití⁷⁵. Zpravidla jde o slovní projev, který hrubě uráží, vzbuzuje obavy o bezpečnost zdraví, majetek anebo snižuje vážnost většího počtu přítomných osob. Podmínkou trestnosti hrubé neslušnosti nebo výtržnosti je to, že pachatel se musí tohoto jednání dopustit veřejně nebo na místě veřejně přístupném. Veřejnost nemusí být v době činu přítomná, postačí, že může pozorovat následky.

---

⁷³ Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. – Видання 2-ге. Київ: Атіка, 2002, стр. 347.

⁷⁴ Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів проти особи та власності. Київ, 1996, стр. 88.

⁷⁵ Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 268.

Jelikož formulace pojmu „výtržnictví“ a „výtržnická pohnutka“ je příliš neurčitá, způsobuje to potíže při jejich výkladu. Proto úkol soudu při řešení otázky, zda jednání pachatele naplňuje znaky výtržnictví, není jednoduchý. Zákonem uvedený příkladný výčet jednání, která spadají pod znaky hrubá neslušnost, popř. výtržnost, může mít význam z hlediska logického výkladu (argumentum a simili).

Pokud svým jednáním pachatel také naplnil skutkovou podstatu trestného činu výtržnictví (§ 296 TZ Ukrajiny), je možný jednočinný souběh s trestným činem úmyslné vraždy z „výtržnické“ pohnutky dle §115 odst. 1, odst. 2 čl. 7 TZ Ukrajiny. Jestliže v důsledku výtržnického jednání bylo způsobeno usmrcení z nedbalosti, jednání pachatele se bude kvalifikovat jako souběh trestných činů výtržnictví a usmrcení z nedbalosti⁷⁶. Úmyslná vražda během hádky, kterou vyprovokoval poškozený, a také úmyslná vražda ze žárlivosti a jiných osobních motivů, i když porušují zásady občanského soužití, se neposuzují dle tohoto druhu kvalifikovaného úmyslného usmrcení⁷⁷. České trestní právo zná trestný čin výtržnictví, přičemž sekundárním objektem tohoto trestného činu je zdraví. Proto je možný jednočinný souběh trestných činů výtržnictví a ublížení na zdraví, kde jako těžší následek je způsobení smrti.

Úmyslné usmrcení způsobem, který ohrožuje život více osob (§115 odst.1, odst. 2 čl. 5 TZ Ukrajiny). Pachatel naplní tuto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, pokud je si vědom toho, že způsob, kterým se chystá usmrtit jednu osobu, ohrožuje život více osob. Podmínkou je, aby nebezpečí životu jiných osob bylo skutečné a aby si pachatel uvědomoval nebezpečnost svého jednání pro více osob, a ne jenom pro oběť trestného činu úmyslného usmrcení (např. manžel v úmyslu usmrtit manželku použije výbušninu, kterou umístí do vagonu vlaku). Trestný čin je dokonáný, pokud byla usmrcena alespoň jedna osoba mimo hlavní oběť. Zavinění je možné jak ve formě úmyslu, tak i nedbalosti. Jestliže v důsledku jednání pachatele bude zapříčiněno ublížení na zdraví jiným osobám, jeho skutek posoudíme jako souběh trestného činu

---

⁷⁶ Данышин И.Н. О мотивах хулиганства // Правоведение. - 1965. - N2, стр. 82.

⁷⁷ Кыдыралиева С.К. Хулиганство. Уголовно-правовые и криминологические вопросы. - Фрунзе: Изд-во Илим, 1981, стр. 64-65.

kvalifikované vraždy způsobem, který ohrožuje více osob a trestného činu ublížení na zdraví⁷⁸. Platný trestní zákon České republiky danou okolnost ve výčtu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby v kvalifikované podstatě úmyslného usmrcení neobsahuje.

Úmyslné usmrcení rukojmí (§115 odst. 1, odst. 2 čl. 3 TZ Ukrajiny). Přitěžující okolností v tomto případě je zvláštní postavení oběti trestného činu. *Rukojmím se stává* osoba od okamžiku, kdy je držena jako rukojmí pachatelem a tím je omezená její svoboda volného pohybu (rozhodování). Osoba přestává být rukojmím okamžikem, kdy její svoboda rozhodování není omezována pachatelem, a v důsledku čehož hrozba způsobení újmy na zdraví anebo usmrcení již není. Dle ukrajinského trestního práva se rozlišují dva druhy rukojmí⁷⁹:

- fyzická osoba, která je obecným předmětem útoku trestného činu brání rukojmí, jejíž právní postavení je upravené § 147 TZ Ukrajiny,
- veřejný činitel, a osoby, jež se nacházejí s ním v blízkém příbuzenském vztahu - speciální předmět útoku trestného činu brání rukojmí, jejichž postavení je upravené § 349 TZ Ukrajiny.

Pokud byla usmrcená osoba, která je speciálním předmětem útoku, jednání pachatele bude kvalifikované souběhem trestných činů §349 a §115 odst. 1, odst. 2 čl. 3 TZ Ukrajiny, tady se zohledňuje, že obětí vraždy je nositel veřejné moci. V případě usmrcení fyzické osoby, která je obecným předmětem útoku, potom při kvalifikaci jednání pachatele vystačíme s čl. 3 kvalifikované skutkové podstaty úmyslného usmrcení (§ 115 odst. 2 TZ Ukrajiny).

Braní rukojmí je protiprávní, násilné omezení svobody pohybu osoby a vyhrožování jejím usmrcením anebo způsobením újmy na zdraví s cílem jiného donutit něco konat, opominout nebo trpět. Pro mimořádnou nebezpečnost této formy zločinnosti a případy, které vzrušily světovou veřejnost, došlo k uzavření Mezinárodní

---

⁷⁸ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002, стр. 276.

⁷⁹ Коржанський М.Й. Науковий коментар кримінального кодексу України. Київ, 2001, стр. 340.

úmluvy proti braní rukojmí⁸⁰, jíž je Ukrajina a Česká republika vázána. Takže, aby jednání pachatele mohlo být kvalifikováno jako úmyslné usmrcení rukojmí, je nutné, aby zároveň byly splněné následující podmínky:

- jednání, které spočívalo v úmyslném usmrcení osoby, pachatel uskutečnil za *trvání omezení svobody* volného pohybu oběti, tzn. do okamžiku, než oběť ztratila postavení rukojmí,
- *obětí* úmyslného usmrcení je osoba, která je předmětem útoku trestného činu braní rukojmí⁸¹.

Usmrcení rukojmí jako kvalifikovaná skutková podstata je v trestním zákoně České republiky upravená v § 234a, braní rukojmí. Vedle poskytnutí ochrany primárnímu objektu - svobodné rozhodování člověka - je tímto ustanovením chráněn i život osoby.

Pachatel naplní další přitěžující okolnost podle § 115 odst. 1, odst. 2 čl. 12 TZ Ukrajiny, spáchá-li trestný čin vraždy *za předchozí domluvy jako člen organizované zločinecké skupiny*. Tato okolnost v trestním zákoně ČR do výčtu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby za úmyslné usmrcení nepatří. Trestní právo ČR rozeznává *obecné formy trestné součinnosti*, instituty obecné části trestního zákona, které všeobecně rozšiřují dosah skutkových podstat jakéhokoliv úmyslného trestného činu i na případy spolupachatelství, organizátorství, návodu a pomoci (účastenství), a zvláštní formy trestné součinnosti (jiné formy souvisejících jednání), které jsou konstruované jako samostatné trestné činy (např. účast na zločinném spolčení, podílnictví).

Výše uvedená přitěžující okolnost, dle trestního zákona Ukrajiny, zahrnuje v sobě následující prvky:

- spáchání vraždy za předchozí domluvy,

---

⁸⁰ Publikována byla vyhláškou č. 36/1988 Sb.m.s.

⁸¹ *Емельянов В. П. Злочини терористичної спрямованості. Харків, 1997, стр.160.*

- pachatelství ve formě trestné součinnosti (organizovaná zločinecká skupina).

Předchozí domluvou bude domluva více osob na spáchání úmyslného usmrcení, pokud domluva vznikne dříve, než aspoň jeden ze spoluúčastníků započne s protiprávním jednáním, které bezprostředně směřuje na úmyslné usmrcení oběti⁸².

Zločineckou skupinou se rozumí společenství více osob, vyznačující se:

- *vnitřní organizační strukturou*, která předpokládá stanovený počet osob (nejméně 3), existenci vůdce skupiny, kvantitativní stránku, koordinovanost, relativně pevnou strukturu se vztahy nadřízenosti a podřízenosti mezi členy a pravidla chování uvnitř organizace i navenek, určitý stupeň plánovitosti, který spolu s výše uvedeným znakem jsou kvalitativní stránkou,
- *stálostí a jistou trvalostí zločinecké skupiny*⁸³.

Spolupachatelem úmyslného usmrcení bude nejenom ten člen skupiny, jehož jednáním byla bezprostředně způsobena smrt oběti, ale i jiní členové zločinecké skupiny, jejichž jednání skupina považovala za nezbytné pro realizaci úmyslu usmrtit člověka. Podle okolností určitého případu a toho, co je obsahem společného úmyslu pachatelů, za takové nezbytné úkony lze považovat:

- použití násilí na začátku útoku v úmyslu uvést poškozeného do stavu bezradnosti, kterého využije jiný člen spolku, aby poškozeného usmrtil;
- použití fyzické síly anebo psychického násilí, za účelem překonat odpor poškozeného a tím umožnit spolupachateli dokončit trestný čin vraždy, odstranění existujících překážek, které komplikují jednání spolupachatele, např. držení anebo odpoutání pozornosti osoby, která chce poskytnout oběti pomoc ;
- sledování poškozeného a jiných osob, anebo místa činu v rámci přípravy k trestnému činu⁸⁴.

---

⁸² Ковалев М.И. Соучастие в преступлении. Часть вторая. Москва, 1976, стр. 75.

⁸³ Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / За ред. проф. М.І. Мельника та доц. В.А. Клименка. Київ: Юридична думка, 2004, стр 248.

Pokud členové zločinecké skupiny jednali koordinovaně v úmyslu usmrtit několik lidí, ale při tom každý z nich usmrtí jednoho člověka, jejich jednání je potřeba kvalifikovat jako úmyslné usmrcení dvou a více osob za předchozí domluvy jako členové organizované zločinecké skupiny.

Vyšší společenská nebezpečnost trestného činu vraždy za přitěžujících okolností na rozdíl od úmyslného usmrcení jiného, je zohledněná v trestních sankcích srovnávaných zemí. Chtěla bych připomenout, že vražda patří k oněm několika málo obecně kriminálním trestním činům, u nichž je přípustný výjimečný trest.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb., § 219, odst. 1 stanoví, že „pachatel bude potrestán odnětím svobody na *deset až patnáct let*“, přičemž kvalifikovaná skutková podstata v odst.2 zní: „pachatel bude potrestán odnětím svobody na *dvanáct až patnáct let (12-15l.) nebo výjimečným trestem*“.

Nový trestní zákoník č.40/2009 Sb. v § 140, odst. 1 uvádí: „pachatel bude potrestán odnětím svobody na *deset až osmnáct let*“, odst. 2, s rozmyslem nebo po předchozím uvážení- „odnětí svobody na *dvanáct až dvacet let*“, odst. 3, kvalifikovaná skutková podstata, „odnětí svobody na *patnáct až dvacet let (15-20l.) nebo výjimečným trestem*“.

Trestní zákon Ukrajiny ze dne 05. 04. 2001, č. 2341 –III Sb., § 115 odst. 1 uvádí – „pachatel bude potrestán odnětím svobody na *sedm až patnáct let*“, odst. 2, kvalifikovaná skutková podstata – „*odnětí svobody na deset až patnáct let (10-15l.) nebo doživotí s propadnutím majetku*“.

Na základě srovnání výše uvedených ustanovení trestních zákonů, lze tvrdit, že platný zákon České republiky předpokládá nejmírnější sankce. Nový trestní zákoník ČR zpřísňuje postihy za nejzávažnější trestné činy proti životu člověka. Zpřísnění je reakcí na prohlubující se konflikty ve společnosti a nové negativní jevy, jakož i formy trestné činnosti a stoupající brutalitu pachatelů.

---

⁸⁴ Герцензон А. А. Квалификация преступлений. Москва, 1947, стр. 96.

Kapitola III. Privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy.

Privilegovaná skutková podstata popisuje takové okolnosti spáchání trestného činu úmyslného usmrcení jiné osoby, při jejichž splnění trestní zákon stanoví mírnější trest, než který musí být uložen pro základní skutkovou podstatu⁸⁵.

České právo, na rozdíl od ukrajinského, vůči základní skutkové podstatě trestného činu vraždy zná jedinou privilegovanou skutkovou podstatu: vraždu novorozeného dítěte matkou (§ 220 TZ ČR). Nicméně nový trestní zákoník upravuje další privilegovanou skutkovou podstatu – „zabití“ o které pojednám dále (§141 TZ 2010)⁸⁶. Trestní zákon Ukrajiny kromě dvou výše uvedených privilegovaných skutkových podstat, obsahuje další její druh, a to: úmyslné usmrcení při vybočení z mezí nutné obrany a při zadržení pachatele (§ 118 TZ Ukrajiny).

Vražda novorozeného dítěte matkou. Kromě odlišnosti co se týká věku trestní odpovědnosti subjektu trestného činu, se ukrajinská a české úpravy shodují. Pachatelem tohoto trestného činu dle ukrajinského práva může být příčetná osoba, matka novorozeného dítěte, která v době spáchání trestného činu dovršila čtrnáctý rok svého věku⁸⁷.

---

⁸⁵ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Část obecná a zvláštní (úvod do studia). Brno: Masaryková univerzita, 1991, str.101.

⁸⁶ Gřivna, T. Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo, 2003, č. 6, str. 5.

⁸⁷ Kučera, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue, 2003, č. 5, str. 140.

Objektem, chráněným těmito ustanoveními, je život novorozeného dítěte. Usmrcení novorozeného dítěte je mírněji trestné, pokud jsou splněné zároveň obě podmínky: usmrcení se dopustí matka při porodu anebo hned po něm v rozrušení vyvolaném porodem. Jakmile některá z těchto podmínek chybí, je nutné posoudit čin jako vraždu. Mírnější posuzování vraždy novorozeného dítěte matkou se týká nejen přímého pachatelství, ale i jejího spolupachatelství, jakož i jakékoli formy jejího účastenství na tomto trestném činu, pokud k němu došlo v důsledku rozrušení způsobeného porodem. *Předmětem* zločinu je „*dítě při porodu, tj. od počátku porodu až do jeho ukončení, podle okolností i ještě nějaký čas potom. Stačí, aby plod vyšel z těla matčina a nevyžaduje se, aby dítě bylo od těla matčina již úplně odděleno*“⁸⁸). Novorozené dítě musí být živé a schopné mimoděložního života, a to alespoň po určitou dobu.

Zvláštním znakem *objektivní stránky* tohoto trestného činu je stav, ve kterém se nachází pachatelka. Proto je nutné vymezit, co znamená „*rozrušení způsobené porodem*“, a tím je výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech, vyvolaných porodem. Tento psychický stav oslabuje vůli matky a její odolnost vůči vnějším i vnitřním podnětům (např. rodinné, finanční problémy) a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu. Musí být způsoben porodem⁸⁹. Rozrušení způsobené porodem není možné zaměňovat s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti. Pro správné posouzení otázky, zda obviněná jednala v tomto stavu, je rozhodujícím posudek znalce-porodníka. Výjimečné psychické rozpoložení matky vyvolané porodem může svědčit pouze matce samotné, pokud matku někdo navedl anebo poskytl jí pomoc k realizaci jejího úmyslu usmrtit dítě, byť i za okolností uvedených výše, spáchal návod nebo pomoc k trestnému činu vraždy.

Čin byl spáchán „*při porodu*“ nejen byl-li vykonán za porodu samého, ale i v době, kdy trval ještě mimořádný duševní stav u rodičky porodem vyvolaný. Pro zjištění doby trvání stavu rozrušení způsobeného porodem, je nutno použít znalecký posudek z oboru

---

⁸⁸ Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8, str. 22-24.

⁸⁹ Kučera, J. Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo, 2003, č. 7-8, str. 12.

zdravotnictví, odvětví porodnictví. Tento stav zpravidla netrvá dlouho, ale ve výjimečných případech může přetrvávat i několik dní⁹⁰.

Po *subjektivní stránce* je třeba úmyslu alespoň eventuálního. Privilegovanou skutkovou podstatu matka dítěte naplní i v tom případě, pokud úmysl dítě usmrtit pojala již před porodem.

Úmyslné usmrcení jiného v silném duševním rozrušení/zabití. Tento druh privilegované skutkové podstaty je zatím upraven jenom trestním zákonem Ukrajiny, přesto nový trestní zákon ČR v § 141 upravuje skutkovou podstatu zabití, která je obsahově shodná s odpovídající privilegovanou skutkovou podstatou upravenou v trestním zákoně Ukrajiny. *Zabití bude postihovat jednání pachatele, který úmyslně usmrtí jiného v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku zavrženíhodného jednání poškozeného.* Tímto český zákonodárce od vraždy odliší případy typově společensky méně závažné. Platný trestní zákon ČR neodráží míru nebezpečnosti pachatele či morální zavrženíhodnost jeho jednání. Pachatele tzv. situačních vražd, jež jsou mnohdy dílem tragického okamžiku, musejí dle platných českých předpisů počítat s trestním postihem podstatně tvrdším než bezohlední pachatelé trestných činů.

Dle § 116 TZ Ukrajiny pachatelem tohoto trestného činu je osoba, která se nacházela ve stavu silného duševního rozrušení, který vznikl spontánně v důsledku užití nezákonného násilí, systematického týrání nebo hrubé urážky ze strany poškozeného. Zvláštními znaky tohoto trestného činu je⁹¹:

- společensky nebezpečné jednání osoby vyvolané užitím násilí, týrání a hrubé urážky vůči pachateli ze strany poškozeného,
- subjektivní stránka je daná zvláštním duševním stavem pachatele, a úmysl usmrtit jinou osobu vznikl spontánně a je naplněn bezodkladně.

---

⁹⁰ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.13 i2.

⁹¹ Байлов А.В. Посягання на особу, що вчинені у стані фізіологічного афекту // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – 2001. – Спецвипуск. стр. 366-369.

Trestní zákon Ukrajiny upravuje trestný čin těžkého ublížení na zdraví v silném duševním rozrušení (§ 123 TZ Ukrajiny). To znamená, že objektivní stránka obou trestných činů je stejná, rozdíl však spočívá v odlišném následku, který je způsoben jednáním pachatele. Oba trestné činy jsou výsledné (poruchové) a proto nezbytnými znaky jejich objektivní stránky je společensky nebezpečné jednání pachatele, způsobení účinků ve formě usmrcení anebo těžké újmy na zdraví (porucha na hmotném předmětu útoku) a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem, a také doba a určitá okolnost, kterou je chování poškozeného, kterým sám vytváří kriminogenní situaci. Tyto trestné činy jsou omisivní, které je možno spáchat konáním, tedy aktivním jednáním. Podstatným znakem objektivní stránky je doba spáchání trestného činu. Aby pachatelovo jednání bylo možné kvalifikovat dle výše uvedených okolností, je důležité, aby se pachatel v době konání trestného činu nacházel ve stavu silného duševního rozrušení. Většinou tento stav má krátkodobý charakter a trvá jenom pár minut. Pokud pachatel koná v době, kdy stav silného duševního rozrušení již pominul, jeho jednání budeme kvalifikovat jako úmyslnou vraždu (dle § 115 TZ Ukrajiny) anebo úmyslné způsobení těžkého ublížení na zdraví a protiprávní chování poškozeného se bude se posuzovat jako polehčující okolnost⁹².

Okolnostmi spáchání trestných činů ve stavu silného duševního rozrušení jsou určité objektivní okolnosti, které se projevují ve viktimologickém chování poškozeného. Trestní zákon ve skutkové podstatě používá spojení „protizákonné násilí“, což podle mého názoru je nadbytečným, jelikož pojem „násilí“ již zahrnuje protiprávnost. Násilí může být jak fyzického, tak psychického rázu. Podstatným je to, že násilí nebo hrozba násilím má být takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav silného duševního rozrušení pachatele. Dalším znakem násilí je to, že násilí musí být protizákonné. Poškozený nebyl oprávněn použít takové násilí vůči pachateli. *Systematickým týráním* (více než třikrát) se rozumí ponižující jednání, které způsobuje psychické anebo fyzické utrpení. *Hrubou urážkou* je úmyslné ublížení na cti učiněné v jakékoli formě.

---

⁹² Байлов А.В. Удосконалення кримінального законодавства щодо відповідальності за злочини проти життя та здоров'я особи, вчинені у стані сильного душевного хвилювання // Право і безпека. – 2002. - № 2. стр. 13-16.

Silným duševním rozrušením se rozumí spontánní emocionální stav, vyvolaný chováním poškozeného, kterému je vlastní rychlý a intenzivní průběh. Existuje názor, který nabízí záměnu pojmu „silné duševní rozrušení“, termínem „fyziologický afekt“, jelikož pojem „silné duševní rozrušení“ je příliš obecný, a zahrnuje i takové emocionální stavy člověka, které nejsou pro výše uvedené trestné činy relevantní.

Subjektivní stránka vyžaduje buď přímý anebo eventuální úmysl, který vznikl spontánně a je afektovaný. Subjektem trestných činů ve stavu fyziologického afektu může být osoba, která dovršila čtrnáctý rok svého věku v době spáchání trestného činu.

Úmyslné usmrcení při vybočení z mezí nutné obrany a při zadržení pachatele (§ 118 TZ Ukrajiny). Poškozeným tohoto trestného činu jsou:

- osoba, která uskutečňuje útok proti některému zájmu, který chrání trestní zákon (útočník),
- osoba, jejíž jednání bylo subjektem privilegovaného trestného činu vraždy nesprávně posouzeno,
- osoba, která spáchala trestný čin a kterou se subjekt trestného činu dle § 118 TZ Ukrajiny snaží zadržet.

Případy, kdy jednání pachatele bude naplňovat privilegovanou skutkovou podstatu, pokud pachatel úmyslně usmrtil jinou osobu při vybočení⁹³:

- *z mezí nutné obrany.* V tomto případě se trestá jednání osoby, která úmyslně usmrtí útočníka v mezích obranného jednání, přesto jde o exces nutné obrany, kdy obrana byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Jsou porušované meze dovoleného jednání v nutné obraně, přičemž obrana je výrazně hrubě intenzivnější, než jaká by stačila ke spolehlivému odvracení útoku, a je zjevný hrubý nepoměr mezi zájmem chráněným v nutné obraně a zájmem obětovaným⁹⁴,
- meze putativní nutné obrany, jestliže tu byly podmínky nutné obrany jen v mylné představě pachatele,

---

⁹³ *Аншун М. К.* Ответственность за преступления против жизни.-М., 1964, стр. 212.

⁹⁴ *Jebavý, M.* Vybočení z mezí nutné obrany. Socialistická zákonost, 1976, č. 1, str. 22.

- při zadržení osoby, která byla přistižená při trestném činu nebo bezprostředně poté, pokud při zadržení je zjevný nepoměr použitých opatření vůči pachateli, osobou, která se snaží je zadržet.

Pokud okolnosti nutné obrany nejsou dány, bude se jednání pachatele úmyslného usmrcení kvalifikovat dle trestného činu vraždy. Subjektem je osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila šestnáctý rok svého věku a jednala za okolností nutné obrany nebo se snažila zadržet osobu, která spáchala trestný čin. Subjektivní stránka vyžaduje jakoukoli formu úmyslu. Zavinění musí zahrnovat i vědění pachatele, že jedná ve stavu nutné obrany⁹⁵.

Jak již bylo zmíněno, na rozdíl od platné české úpravy, platný trestní zákon Ukrajiny upravuje skutkovou podstatu usmrcení jiného z nedbalosti. Problematickou však jeví terminologie, kterou používá zákonodárce při označení tohoto trestného činu. Pokud budeme název trestného činu překládat doslovně, tak § 119 TZ Ukrajiny má název "Vražda z nedbalosti" ("Вбивство з необережності"), což není správné, jelikož definice pojmu vraždy je daná v § 115 TZ Ukrajiny jako *úmyslné* usmrcení jiného. Ukrajinský zákonodárce je nedůsledný v tom, že pro nedbalostní trestný čin používá pojem "vražda". Například pojem "usmrcení" z hlediska chápání veřejnosti lépe vyjadřuje skutečnost, že smrt nastala v důsledku nedbalosti pachatele, čímž je takové jednání odlišeno od dalších trestných činů s obdobným následkem, způsobeným z nedbalosti, mnohem vhodněji. Proto je de lege ferenda nutné tento terminologický omyl napravit. Nový trestní zákon ČR 2010 může při tom posloužit vzorem, jelikož v § 143 "Usmrcení z nedbalosti" postihuje jednání pachatele, který jinému jednáním z nedbalosti způsobí smrt. Na rozdíl od ukrajinské úpravy, která pamatuje pouze na kvalifikovanou skutkovou podstatu nedbalostní usmrcení nejméně dvou osob, nový český trestní zákon má v §143 upravené dvě kvalifikované skutkové podstaty navíc, a to nedbalostní usmrcení v důsledku porušení důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, postavení, povolání, a v důsledku hrubého porušení zákonů o ochraně

---

⁹⁵ Кримінальне право. Особлива частина / За ред. В. І. Шакун. – К.: НАБСУ – Правові джерела, 1999. стр 98.

životního prostředí a zákonů o bezpečnosti práce, dopravy, hygienických zákonů. Tímto trestní zákon č.40/2009 Sb. zvyšuje ochranu života na rozdíl od platného trestního zákona, který v jedné skutkové podstatě ublížení na zdraví upravuje jak nedbalostní způsobení smrti (§ 124 odst. 1 TZ ČR), tak i těžké újmy na zdraví, v důsledku čehož trest za nedbalostní usmrcení není postačující. Dle § 119 TZ Ukrajiny je subjektem daného trestného činu obecný subjekt, totiž osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila šestnáctý rok svého věku. Usmrcení jiného z nedbalosti musíme odlišovat od usmrcení jiného v důsledku nešťastné náhody (kazus). Půjde o situace, kdy osoba, která svým jednáním usmrtila jiného, vznik takového účinku svého jednání nepředpokládala a vzhledem ke všem okolnostem předpokládat nemohla⁹⁶.

---

⁹⁶ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002, стр.344.

Kapitola IV. Trestné činy proti lidskému zdraví

Mezi další z nejzávažnějších trestných činů, které jsou obsažené ve zvláštních částech trestních zákoníků České republiky a Ukrajiny, patří trestné činy proti zdraví člověka. Přesto je zákonodárce Ukrajiny a České republiky v rámci systematiky zvláštní části ne zcela vhodně zařadil. Vzhledem k objektu trestných činů, kterým je zdraví člověka, by bylo vhodnější tuto skupinu trestných činů zařadit na místo, které by lépe vystihovalo prioritu trestněprávní ochrany tohoto zájmu. Nový trestný zákoník České republiky trestné činy proti zdraví zařadil do Hlavy I zvláštní části. *Lidské zdraví je normální funkce lidského těla, včetně řádného fungování všech orgánů, které jsou potřebné k náležité činnosti. Předmětem útoku je živý člověk, nikoli lidský plod. Může to být i člověk, který již před útokem byl nemocný anebo zraněný. Rozhodujícím je oč se stav zhoršil oproti předchozímu*⁹⁷.

Trestné činy ublížení na zdraví se odlišují dle intenzity a dle formy zavinění. Ukrajinský a český trestní zákon odlišují úmyslné a nedbalostní ublížení na zdraví. Dle intenzity účinků český trestní zákon rozlišuje mezi dvěma stupni ublížení na zdraví. Prvním z nich je ublížení na zdraví (§ 221 a 223 trestního zákona) a druhým stupněm je těžká újma na zdraví (§ 222 a 224). Tady narazíme na podstatný rozdíl mezi dvěma úpravami, jelikož trestní zákon Ukrajiny rozlišuje trojí stupeň ublížení na zdraví, a to:

- těžké ublížení na zdraví,
- středně těžká újma na zdraví,
- lehké („легке тілесне ушкодження“) ublížení na zdraví.

---

⁹⁷ Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. Київ: Т-во „Знання”, 2000, стр. 59.

Trestní zákony definice pojmu ublížení na zdraví neobsahují. Ale i pojetí tohoto pojmu jsou poněkud rozdílné. Ne každá porucha je ublížením na zdraví ve smyslu českého trestního zákona. *Ublížením na zdraví* je pouze takový stav (onemocnění, poranění), který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařského ošetření i když nezanechává trvalé následky. Musí však jít o takovou poruchu zdraví, která znesnadňuje postiženému obvyklý způsob života nikoli jen po krátkou, zcela přechodnou dobu.

Oproti tomu ukrajinský trestný zákon upravuje jako jeden ze dvou druhů (lehkých) *ublížení na zdraví*, takové poruchy zdraví, které mají nepatrné, krátkodobé účinky a trvají nejdéle *do šesti dnů*, například přechodné bolesti nebo nevolnost, oděrky, modřiny (§125 odst. 1 *TZ Ukrajiny*). Proto trestněprávní teorie Ukrajiny vymezuje *ublížení na zdraví* jako *protiprávní a zaviněné porušení celistvosti lidských tkání a orgánů, jejich funkcí, které nastaly v důsledku působení vnějších škodlivých faktorů*. Faktorem jsou společensky nebezpečná jednání pachatele ve formě psychického, fyzického, biologického nebo jiného vlivu na poškozeného. *Kvalifikovaná skutková* podstata trestného činu *lehké ublížení na zdraví*, dle ukrajinského trestního zákona, upravuje takové ublížení na zdraví, kterým je poškození zdraví, které způsobilo krátkodobou poruchu zdraví anebo nepatrnou pracovní neschopnost, *nikoli přechodného rázu*. Krátkodobou poruchou zdraví se tady rozumí znesnadnění obvyklého způsobu života postiženého, které trvá nejméně po dobu *od šesti dnů do tří týdnů*. Nepatrnou pracovní neschopností je ztráta pracovní schopnosti do deseti procent (10%). Lehké ublížení na zdraví předpokládá zavinění pouze ve formě přímého nebo eventuálního úmyslu. Proto pokud pachatel měl v úmyslu způsobení těžkého anebo středně těžkého ublížení na zdraví, a svým jednáním způsobil lehké ublížení na zdraví, bude odpovídat za pokus způsobení těžké/středně těžké újmy na zdraví⁹⁸.

Jelikož ublížení na zdraví, těžká, středně těžká újma na zdraví jakož i lehké ublížení na zdraví jsou právní pojmy, jedině soud rozhoduje o tom, jakou povahu má ublížení na

---

⁹⁸ Кримінальне право і законодавство України. Частина особлива. / За ред. М.Й. Коржанського. Київ: Атіка, 2001, стр. 260.

zdraví nebo jaké nebezpečí pro napadeného z útoku pachatele hrozilo, a to na základě lékařského nálezu nebo posudku. Pro takové závěry není směrodatné, jak se poškozený po útoku zdravotně cítil. Při právním posouzení jednání pachatele je potřeba přihlídnout i k okolnostem, za kterých se útok stal, jakým předmětem bylo útočeno a jaké nebezpečí pro napadeného z útoku hrozilo. Povaha a stupeň ublížení na zdraví dle ukrajinského trestního práva se stanoví také na základě Pravidel soudně lékařského–ohodnocení ublížení na zdraví, vydaného Ministerstvem zdravotnictví⁹⁹.

Při zjišťování, zda v konkrétním případě vznikla poškozenému taková porucha, jež má povahu *ublížení na zdraví dle českého práva* (§221 odst. 1 TZ ČR), se prokazuje taková porucha zdraví poškozeného, která mu ztěžuje obvyklý způsob života, znemožňuje či znesnadňuje výkon obvyklé činnosti a není zcela přechodného rázu (v praxi se za takovou dobu považuje 7 dnů). Jedním z kritérií je samozřejmě i délka pracovní neschopnosti poškozeného, není však kritériem rozhodujícím. Pracovní neschopnost sama o sobě nemusí vždy správně odrážet povahu, intenzitu a závažnost způsobené poruchy zdraví (např. při práci v prašném prostředí může mít i drobné zranění na ruce za následek delší pracovní neschopnost, byť jinak nemá vliv na obvyklý způsob života). Za ublížení na zdraví dle českého práva se v praxi považuje např. otřes mozku prvního stupně, pohmoždění měkkých pokrývek lebních vpravo, pohmoždění kolenních krajín oboustranně, pohmoždění krajiny křížové, hematom víček pravého oka, tržná rána na horním rtu, zlomenina nosních kůstek, popáleniny prvního a druhého stupně po celé ploše obličeje atd..

Pojem *těžké újmy na zdraví* je v trestním zákoně ČR vymezen v § 89 odst. 7 dvěma podmínkami, jež musí být splněny zároveň:

- vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění,
- které odpovídá některému z taxativně vymezených případů uvedených v § 89 odst. 7 TZ ČR (zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození

---

⁹⁹ Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України N 6 від 17 січня 1995 р.

důležitého orgánu, zohyždění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu trvající porucha zdraví)¹⁰⁰.

Při posuzování se přihlíží i k délce pracovní neschopnosti poškozených. Za těžkou újmu na zdraví se považuje např. bodnutí kuchyňským nožem do zad poškozené takovou silou, že jí bylo způsobeno poranění levé plíce s následným krvácením a vniknutím vzduchu do levé pohrudniční dutiny, dvojitý bodnutí nožem poškozeného do dutiny břišní s následným poraněním pobřišnice a levého laloku jaterního s krvácením, udeření poškozeného pěstí do obličeje, sražení na zem, kde byl kopán značnou silou a utrpěl otřes mozku druhého stupně atd.). Rozdíl mezi ublížením na zdraví a těžkou újmou na zdraví záleží v tom, že při těžké újmě na zdraví musí jít o vážnou poruchu, kterou poškozený pociťuje jako citelnou újmu a porucha zdraví musí mít delší trvání. V soudní praxi za vžitou hranici lze považovat šest týdnů, a to podle povahy poruchy zdraví a příznaků, které jí doprovázejí¹⁰¹.

Těžká újma na zdraví v trestním zákoně *Ukrajiny* je vymezená v základní skutkové podstatě trestného činu úmyslná těžká újma (§ 121 odst. 1 TZ) a je to v důsledku protiprávního jednání způsobená porucha zdraví, pokud je:

- vážná a životu **nebezpečná**, která v případě neposkytnutí pomoci má za následek smrt,
- ztráta důležitého orgánu anebo jeho funkce,
- psychická nemoc,
- jiná porucha zdraví, v důsledku které došlo k **ztrátě pracovní způsobilosti nejméně na jednu třetinu (33%)**, záleží na povšechné pracovní způsobilosti,
- vyvolání potratu,
- závažné, nenapravitelné zohyždění obličeje, trvalá změna, jež vzbuzuje odpor a to i tehdy, když ji lze odstranit plastickou operací.

---

¹⁰⁰ Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 76.

¹⁰¹ Сарыев Б. Ответственность за преступления против жизни и здоров'я. – Москва, 1973, str. 22.

Středně těžká újma na zdraví v trestním zákoně *Ukrajiny* je vymezená v § 122 odst. 1 dvěma podmínkami, jež musí být zároveň splněny:

- není životu nebezpečné a nezpůsobuje následky stejné intenzity jako těžká újma na zdraví,
- způsobilo delší dobu trvající poruchu zdraví nebo podstatné a trvalé snížení pracovní způsobilosti, méně než na jednu třetinu (33%). Za delší dobu trvající poruchu zdraví lze považovat dobu zpravidla delší než tři týdny (21 dnů).

Úmyslné trestné činy ublížení na zdraví.

Ukrajinský trestní zákon v dílu trestné činy proti zdraví upravuje pět druhů trestných činů úmyslného ublížení na zdraví člověka. Na rozdíl od české úpravy, ukrajinský trestní zákon i v názvech paragrafů obsahuje slovo "úmyslné". Český trestný zákon v dílu „Trestné činy proti zdraví“ upravuje pouze dva druhy úmyslného ublížení na zdraví, a to těžké ublížení na zdraví (§ 222) a ublížení na zdraví (§ 221). Společným pro obě právní úpravy je charakteristika objektivní a subjektivní stránky těchto trestných činů. Objektivní stránka zahrnuje: jednání nebo opomenutí, následek ve formě ublížení na zdraví nebo újmy na zdraví různé intenzity a příčinnou souvislost ublížení na zdraví s jednáním pachatele. Spolupachatelé trestného činu vždy odpovídají za celý následek společného jednání, bez ohledu na to, jaké konkrétní dílčí zranění bylo způsobeno konkrétním dílčím útokem toho kterého pachatele, a také bez ohledu na intenzitu jednání jednotlivých pachatelů. Úmysl musí zahrnovat způsobení následků ve formě ublížení na zdraví určitého druhu. Předmětem útoku je živý člověk¹⁰².

V popisu trestných činů bych ráda začala nejméně závažným, tj. skutkovou podstatou trestného činu (lehké) ublížení na zdraví dle § 125 trestního zákona *Ukrajiny*. *Lehké ublížení na zdraví* nemá obdoby v české úpravě, jelikož předpokládá trestní odpovědnost i v případech, kdy jednáním pachatele byla způsobena porucha zdraví, která je jenom přechodného rázu. Proto pokud někdo způsobí poruchu na zdraví jiné osoby z nedbalosti, není trestně odpovědný, jelikož jeho jednání nemá nutnou míru společenské nebezpečnosti.

---

¹⁰² Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou. Linde Praha, 2008, str. 278.

Dalším druhem, který nemá obdobu v českém právu, je trestný čin úmyslné způsobení *středně těžké újmy na zdraví* (§ 122 TZ Ukrajiny). Základní skutková podstata definuje pojem středně těžká újma na zdraví (jak je uvedeno výše) a újmu na zdraví se považuje za středně těžkou, pokud splní jak pozitivní (v okamžiku způsobení není nebezpečná pro život osoby) tak i negativní (alternativní možnosti uvedené v základní skutkové podstatě § 122 TZ Ukrajiny) znaky definice. Pachatelem tohoto trestného činu může být osoba, která v době spáchání činu dovršila čtrnáctý rok svého věku (na rozdíl od lehkého ublížení na zdraví, kde je stanovena hranice 16 let). Zavinění je vyžadováno ve formě úmyslu, který nemusí mít konkrétní povahu, ve smyslu způsobení určitého druhu poruchy. Stačí, pokud měl pachatel v úmyslu způsobit poruchu zdraví takové intenzity. Pokud ale pachatelův úmysl zahrnoval způsobení těžké újmy na zdraví, jednání pachatele budeme kvalifikovat jako pokus těžké újmy na zdraví. Důležitým je zkoumat motiv a pohnutku pachatele, jelikož jednání pachatele může naplnit znaky kvalifikované skutkové podstaty, a to způsobení středně těžké újmy na zdraví v úmyslu zastrašit poškozeného a jeho příbuzného nebo v úmyslu je donutit něco konat / nekonat. Příbuzným se rozumí i příbuzný ve vzdálenější linii, ne jenom přímé¹⁰³.

Ublížení na zdraví dle trestního zákona ČR, je poruchou zdraví, která není zcela přechodného rázu a podle praxe trvá zpravidla nejméně 7 dní. Jak již jsem uvedla výše v souvislosti s trestnými činy dle ukrajinského trestního práva, k naplnění subjektivní stránky tohoto trestného činu musí být prokázáno, že úmysl pachatele směřoval ke způsobení následku ublížení na zdraví. Způsobení poruchy zdraví na žádost poškozeného nebo s jeho svolením nevyklučuje posouzení takového jednání dle § 221 TZ ČR. Výjimkou ale bude svolení poškozeného, pokud byl čin vykonán za účelem užitečným pro společnost (šlo-li o darování krve k zachování života nebo transplantaci živé tkáně jiné osobě). Kvalifikovaná skutková podstata předpokládá odpovědnost pachatele za ublížení na zdraví z následujících pohnutek: pro výkon povinnosti svědka, znalce, resp. na jiném pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání. Pachatel zde jedná v přímém úmyslu z některé z těchto pohnutek, ale účinek (ublížení na zdraví) může být způsoben v eventuálním úmyslu.

---

¹⁰³ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002, стр.412.

Dalším znakem kvalifikované skutkové podstaty je způsobení následku těžké újmy na zdraví, přesto tento následek může být způsoben pouze z nedbalosti. Pokud je následek způsoben úmyslně, skutek je třeba posoudit jako jiný trestný čin, a to dle § 222 TZ ČR. Stejná kvalifikace bude i v případě, pokud jednáním pachatele byla způsobena smrt. Pokud byl trestný čin ublížení na zdraví spáchán ve spolupachatelství, v případě těžšího následku, který nastal z nedbalosti, musí být zavinění každého spolupachatele zkoumáno samostatně¹⁰⁴.

Úmyslné těžké ublížení na zdraví.

Nejzávažnějším trestným činem proti zdraví je těžké ublížení na zdraví, který se na jedné straně od vraždy liší tím, že úmysl pachatele směřuje k způsobení těžké újmy na zdraví, zatímco u vraždy směřuje k usmrcení, a na druhé straně od trestného činu ublížení na zdraví, kde úmysl směřuje jen k ublížení na zdraví, byť následkem u těžkého ublížení na zdraví a také ublížení na zdraví může být také i smrt z nedbalosti. Ublížení na zdraví tohoto druhu je upravené ve třech paragrafech trestního zákoníku Ukrajiny: § 121 - úmyslné těžké ublížení na zdraví, § 123 - těžké ublížení na zdraví v silném duševním rozrušení, § 124 - těžké ublížení na zdraví při vybočení z mezí nutné obrany a při zadržení pachatele. Český trestní zákon obsahuje pouze jedno ustanovení, a to § 222 (úmyslná) těžká újma na zdraví.

Dle trestního zákoníku Ukrajiny těžkou újmou je újma na zdraví, pokud splňuje aspoň jeden z alternativních znaků, uvedených v dispozici odst. 1 § 121 TZ Ukrajiny. Na rozdíl od ukrajinské úpravy, těžká újma na zdraví je upravená v ustanovení § 89 odst. 7 obecné části TZ ČR, a dispozice § 222 TZ ČR ani definice, ani výčet znaků těžké újmy na zdraví neobsahuje. Stejně jak dle ukrajinského tak i českého práva je k naplnění skutkové podstaty trestného činu potřeba, aby úmysl pachatele směřoval ke způsobení těžké újmy na zdraví. Pro závěr, že těžká újma na zdraví byla způsobena úmyslně, není nutné, aby chtěl pachatel způsobit právě takové poranění, které bylo jeho jednáním způsobeno. Tento závěr je odůvodněn již zjištěním, že pachatel měl v úmyslu způsobit poškozenému poranění aspoň takové intenzity, která má charakter těžké újmy

---

¹⁰⁴ Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья.- М.: Юр. изд-во Минюста СССР, 1948, стр. 32.

na zdraví. Z hlediska úmyslu postačí, pokud pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit těžší následek, a byl s tím srozuměn. Zde totiž postačí i úmysl eventuální. Na takové srozumění lze usuzovat, pokud jde o důkazní stránku zejména z povahy použité zbraně, intenzity útoku, proti které části těla útok směřoval a z pohnutky činu. Také je třeba hodnotit okolnosti, za kterých se útok stal a jaké nebezpečí pro napadeného z útoku hrozilo. Důkladné zjištění všech okolností dává možnost objektivně posoudit jednání pachatele. Kvalifikovaná skutková podstata dle § 222 odst. 1, odst. 2 TZ ČR předpokládá odpovědnost pachatele za ublížení na zdraví z následujících pohnutek: pro výkon povinnosti svědka, znalce, resp. na jiném pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání. Důvodem vyšší trestnosti je pohnutka činu. Pachatelovo jednání posoudíme dle kvalifikované skutkové podstaty, pokud způsobil úmyslné těžké ublížení na zdraví způsobem, kterým přivodil mučení, nesnesitelnou bolest nebo psychické týraní poškozeného, nebo těžké ublížení na zdraví bylo způsobené skupinou osob nebo v úmyslu zastrašit poškozeného nebo jiné osoby nebo provedené na objednávku. Trestní zákon Ukrajiny obsahuje další dva druhy úmyslných trestných činů proti zdraví za polehčujících okolností, a to § 123 – těžké ublížení na zdraví v silném duševním rozrušení, § 124 – těžké ublížení na zdraví při vybočení z mezí nutné obrany a při zadržení pachatele. Je to analogické trestným činům proti životu, o kterých bylo pojednáno výše, s rozdílem v úmyslu pachatele, který tady předpokládá účinek pouze ve formě těžké újmy na zdraví, nikoli smrti.

Trestné činy ublížení na zdraví z nedbalosti.

Je to skupina trestných činů proti zdraví člověka, kdy pachatel věděl nebo vědět mohl a měl, že svým jednáním může způsobit poruchu zdraví jiného člověka. Zavinění z nedbalosti není vyloučeno spoluzaviněním jiných osob, včetně poškozeného.

Český trestní zákon v § 223 stanoví, že pachatelem tohoto trestného činu se stane osoba, která z důvodu porušení důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou zákonem ublíží jinému na zdraví. Rozhodným je, zda pachatel věděl nebo vědět měl a mohl, že porušením některého z předpisů bude jednat za takových okolností, že tím může způsobit trestněprávně relevantní účinek. Formulace dispozice je široká, proto tímto ustanovením se postihuje jednání pachatele, který porušil jakékoli povinnosti, které mají vztah k ochraně zdraví a jsou důležité.“ *Za porušení důležité povinnosti lze považovat jen porušení takové povinnosti, jež má za*

dané situace zpravidla za následek nebezpečí pro lidský život nebo zdraví, kde tedy jejím porušením může snadno dojít k takovému následku“¹⁰⁵. V praxi se povinností rozumí i povinnost uložená jiným obecně závazným právním předpisem, ne jenom zákonem (např. pravidly silničního provozu) nebo i konkrétní příkaz vydaný na základě zákona. Povinností soudu je zjistit, zda mezi porušením důležité povinnosti a následkem trestného činu je příčinná souvislost. Pokud jde o dopravní předpisy, tak porušením důležité povinnosti při provozu na silnicích je zejména „*takové porušení povinnosti řidiče motorového vozidla, které se zřetelem na sílu, rychlost a hmotnost motorových vozidel může mít za následek vážnou dopravní nehodu a které podle všeobecné zkušenosti takový následek často mívá*“¹⁰⁶. Dalším trestným činem proti zdraví člověka, kde postačí nedbalost jako forma zavinění, je způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti dle § 224 TZ ČR. Je to ustanovení zákoníku, dle kterého se kvalifikují případy usmrcení jiného z nedbalosti. V novém trestním zákoně je usmrcení jiného z nedbalosti je koncipované jako zvláštní skutková podstata. Trestný čin způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti lze spáchat z hlediska jednání jako znaku objektivní stránky jeho skutkové podstaty jak konáním, tak i opomenutím (§ 89 odst. 2 TZ ČR). Jedná se například o opomenutí lékaře, záležejícím v nedostatečném vyšetření poškozeného, který zemřel na následky zranění, jež v důsledku tohoto pochybení v poskytnuté péči nebylo zjištěno a léčeno. Kulpózní způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti je trestné i bez porušení důležité povinnosti, jak je to v případě prostého ublížení na zdraví. Porušení důležité povinnosti je tu důvodem pro použití vyšší trestní sazby. Kvalifikovaná skutková podstata podle § 224 odst. 2 předpokládá odpovědnost za ublížení na zdraví nebo smrt v důsledku porušení povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce a hrubého porušení předpisů o ochraně životního prostředí nebo předpisů o bezpečnosti práce nebo dopravy. Ukrajinský trestní zákon v § 128 TZ upravuje způsobení těžkého a středně těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti. Lehké ublížení z nedbalosti není trestným činem. Na rozdíl od české úpravy, ukrajinský zákonodárce nepojímá ublížení na zdraví z nedbalosti jako důsledek porušení povinností. Účinek na zdraví jiné osoby nastane v důsledku protiprávního, společensky nebezpečného jednání pachatele. Jako příklad uvádím judikát Nejvyššího soudu

---

¹⁰⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.1325.

¹⁰⁶ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář II. díl, C.H. Beck, Praha 2004. str.1326.

Ukrajiny ze dne 18 února 2000, ve věci pana B., kterého soud uznal vinným z trestného činu způsobení středně těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti, jelikož na základě soudně medicínské expertízy bylo stanoveno, že poškozená si poškodila zadní část hlavy v důsledku pádu a úderu o kameny, přičemž porucha zdraví nebyla způsobená bezprostředně tím, že pachatel udeřil paní S. do obličeje, ale měl a mohl předpokládat, že úder byl silný a mohl způsobit pád paní S. a tím i vznik dalších účinků na zdraví poškozené. Pachatel se dopustil kulpózního ublížení na zdraví, aniž by porušil důležitou povinnost¹⁰⁷.

---

¹⁰⁷ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного суду України на 1 грудня 2001 р. / за ред. С.С. Яценка. - К.: А.С.К., 2002, стр. 152.

Závěr

Cílem této práce bylo srovnat a vymezit odlišnosti právních úprav ochrany života a zdraví v České republice a na Ukrajině.

Po provedené komparaci lze konstatovat, že existující odlišnosti v úpravě jsou nepatrné a ve vymezení základních pojmů úpravy se shodují. Obdobným je vymezení tak důležitých pojmů pro tento druh trestných činů jako začátek a konec života člověka, vymezení hranice mezi nasciturem a člověkem, jakož i stanovení okamžiku smrti. Základním pramenem, kde je obsažená úprava ochrany života a zdraví je jak v České republice, tak i na Ukrajině trestní zákoník. Dále právní úpravu obsahují zvláštní zákony, podzákoné normativní akty a rozhodovací praxe nejvyšších a ústavních soudů obou zemí. Co se týká trestných činů proti zdraví člověka, tak ukrajinské trestní právo používá pravidla soudně lékařského ohodnocení ublížení na zdraví, vydaného Ministerstvem zdravotnictví, dle kterého se stanoví povaha a stupeň ublížení na zdraví.

Stejně jak v českém trestním právu tak i v ukrajinském ochrana života a zdraví od protiprávních jednání je poskytována i v dalších dílech a částech trestních zákoníků, kde život a zdraví člověka není hlavním objektem trestného činu a jsou chráněné fakultativně. Přesto jak zákonodárce Ukrajiny, tak i České republiky v rámci systematiky zvláštní části trestního zákona zařadil trestné činy proti životu a zdraví ne zcela vhodně. Vzhledem k objektu trestných činů, kterým je život a zdraví člověka, by bylo vhodnější tuto skupinu trestných činů zařadit na místo, které by lépe vystihovalo prioritu trestněprávní ochrany těchto zájmů. Platný- trestní zákon Ukrajiny v hlavě první upravuje trestné činy proti ústavním základům Ukrajiny, takže zájem na ochraně bezpečnosti republiky a jejího ústavního zřízení dle platného trestního zákona je větší než ochrana jednotlivce. Příkladem a doporučením pro ukrajinského zákonodárce de lege ferenda je nový trestní zákoník České republiky (zákon č.40/2009 Sb.), který mění aktuální systematiku a zvláštní část zákoníku začíná právě úpravou trestných činů proti životu a zdraví. Další rozdíl mezi ukrajinskou a českou právní úpravou co se týká systematiky trestního zákona, je v zařazení trestného činu neposkytnutí pomoci v hlavě

„trestné činy proti životu a zdraví“ trestního zákona Ukrajiny. Dle české úpravy jde o čistě omisivní trestný čin a pachatel odpovídá pouze za neposkytnutí pomoci, nikoliv za poruchu, která nastala v důsledku neposkytnutí pomoci. Proto jsou v ČR trestné činy neposkytnutí pomoci systematicky řazené do hlavy trestního zákona, který upravuje trestné činy hrubě narušující občanské soužití, což je dle mého názoru logičtější.

Podstatnou odlišností a nedostatkem ukrajinského trestního práva je terminologie, kterou používá pro vymezení pojmu vraždy. Platný trestní zákon Ukrajiny v § 115 odst. 1 definuje pojem vraždy takto: „vražda, *totiž*, úmyslné, protiprávní usmrcení jiného člověka“. Zároveň § 119 TZ Ukrajiny definuje pojem „usmrcení z nedbalosti“ jako „vraždu jiného z nedbalosti“. Při vysvětlení tohoto pojmu byla porušena pravidla zákonodárné techniky, jelikož zákonodárce použil spojku „*totiž*“ pro vysvětlení pojmu „vražda“ ve smyslu „*to je*“, čímž jednoznačně stanovil, že vraždou může být pouze úmyslné usmrcení jiného člověka. Proto použití slova „vražda“ v definici nedbalostního usmrcení není správné. Ukrajinský zákonodárce je nepřesný v používání právní terminologie, jelikož není na místě pro usmrcení z nedbalosti používat termín vražda («вбивство»), protože základním prvkem definice termínu vražda dle čl. 115 TZ Ukrajiny je úmysl jako forma zavinění. Bylo by účelné de lege ferenda změnit název trestného činu „vražda z nedbalosti“ (Вбивство через необережність) na „usmrcení z nedbalosti“, a také nepoužívat termín „vražda“ v popisu skutkové podstaty (v čl. 119 TZ Ukrajiny) usmrcení z nedbalosti.

Trestný čin vraždy jak v ukrajinském tak i v českém trestném právu má kvalifikovanou skutkovou podstatu, která obsahuje výčet okolností, při jejichž splnění trestní zákon stanoví přísnější trest, než který může být uložen pro základní skutkovou podstatu. Přesto existují určité odlišnosti. Ukrajinský zákonodárce pro formulace přitěžujících okolností úmyslného usmrcení využil tzv. „rozšiřující“ metodu, která je typickou pro post socialistické státy a předpokládá taxativní výčet přitěžujících okolností úmyslného usmrcení v kvalifikované skutkové podstatě trestného činu vraždy. V jiných ustanoveních trestního zákona, která upravují odpovědnost pachatele za porušení jiného objektu, než život a zdraví člověka, není v kvalifikované skutkové podstatě upravena odpovědnost za úmyslné usmrcení. Pokud se ale pachatel dopustil i úmyslného usmrcení jiné osoby při zásahu do jiného objektu, budeme jeho jednání posuzovat dle souběhu toho kterého trestného činu a §115 odst. 2 TZ Ukrajiny

(kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy). Ve většině evropských zemí, a zejména i v České republice, zákonodárce při formulaci přitěžujících okolností v kvalifikované skutkové podstatě trestného činu úmyslného usmrcení použil „zužující“ metodu. Dle této metody v ustanovení trestního zákona, které upravuje úmyslné usmrcení při přitěžujících okolnostech, jsou upravené pouze takové okolnosti, které zpravidla charakterizují způsob a předmět trestného činu. Ustanovení trestního zákona, kterými se chrání jiné objekty (např. osobní nedotknutelnost), zároveň chrání i život člověka a to tím, že v kvalifikovaných skutkových podstatách upravují odpovědnost za úmyslné usmrcení člověka. Dle mého názoru „zužující“ metoda, kterou využil český zákonodárce, je účelnější, neboť zabraňuje legislativní nadbytečnosti, je přehlednější a praktičtější pro správnou a objektivní kvalifikaci jednání pachatele. Proto lze doporučit de lege ferenda ukrajinskému zákonodárci použít „zužující“ metodu a zkrátit výčet přitěžujících okolností z 13 na menší počet.

Kromě kvalifikované skutkové podstaty český i ukrajinský trestní zákoník upravuje také privilegované skutkové podstaty, ve kterých se popisují okolnosti spáchání trestného činu vraždy, při jejichž splnění trestní zákon stanoví mírnější trest, než který musí být uložen pro základní skutkovou podstatu. České právo, na rozdíl od ukrajinského, vůči základní skutkové podstatě trestného činu vraždy zná jedinou privilegovanou skutkovou podstatu: vraždu novorozeného dítěte matkou (§ 220 TZ ČR). Ukrajinské trestní právo upravuje další dvě, a to úmyslné usmrcení při vybočení z mezí nutné obrany a při zadržení pachatele (§118 TZ) a úmyslné usmrcení jiného v silném duševním rozrušení/zabití (§123 TZ). Lze doporučit de lege ferenda pro českého zákonodárce rozšířit úpravu privilegovaných druhů vraždy dle vzoru ukrajinského trestního práva. Chtěla bych podotknout, že nový trestní zákon České republiky v § 141 upravuje skutkovou podstatu zabití, která je obsahově shodná s odpovídající privilegovanou skutkovou podstatou upravenou v trestním zákoně Ukrajiny. Tímto český zákonodárce od vraždy odliší případy typově společensky méně závažné a ještě víc přiblíží srovnávané úpravy. Ukrajinský zákonodárce v dispozici trestného činu úmyslného usmrcení jiného v silném duševním rozrušení/zabití používá terminologii, která je nepřesná. Například, termín „silné duševní rozrušení“ by bylo na místě zaměnit termínem „fyziologický afekt“, jelikož pojem „silné duševní rozrušení“ je příliš obecný, a zahrnuje i takové emocionální stavy člověka, které nejsou pro výše uvedené trestné činy relevantní. V stejné skutkové podstatě můžeme najít i legislativní

nadbytečnost: ukrajinský zákonodárce používá spojení „*protizákonné násilí*“, což podle mého názoru je nadbytečným, jelikož pojem „násilí“ již zahrnuje protiprávnost.

Na rozdíl od platné české úpravy, platný trestní zákon Ukrajiny upravuje skutkovou podstatu usmrcení jiného z nedbalosti. Český zákonodárce však odstraňuje tento nedostatek a zvyšuje ochranu života a zdraví na rozdíl od platného trestního zákona v § 143 "Usmrcení z nedbalosti" nového trestního zákona (TZ ČR 2010), jelikož v něm postihuje jednání pachatele, který jinému jednáním z nedbalosti způsobí smrt. Na rozdíl od ukrajinské úpravy, která pamatuje pouze na kvalifikovanou skutkovou podstatu nedbalostní usmrcení nejméně dvou osob, nový český trestní zákon má v §143 upravené dvě kvalifikované skutkové podstaty navíc, a to nedbalostní usmrcení v důsledku porušení důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, postavení, povolání, a v důsledku hrubého porušení zákonů o ochraně životního prostředí a zákonů o bezpečnosti práce, dopravy, hygienických zákonů.

Dalšími trestnými činy, jejichž srovnání bylo provedeno, jsou trestné činy proti zdraví člověka. Ze srovnání vyplývá další podstatný rozdíl srovnávaných úprav. Trestní zákon Ukrajiny, na rozdíl od českého, rozlišuje trojí stupeň ublížení na zdraví, a to: těžké ublížení na zdraví, středně těžká újma na zdraví, lehké („*легке тілесне ушкодження*“) ublížení na zdraví. Ublížení na zdraví, jak je pojato platným českým trestným zákonem, lze spíše srovnat se středně těžkou újmou na zdraví dle ukrajinského trestního zákona. Na rozdíl od českého trestního zákona ukrajinský trestní zákon upravuje jako jeden ze dvou druhů (lehkých) *ublížení na zdraví*, i takové poruchy zdraví, které mají nepatrné, krátkodobé účinky. Teprve kvalifikovaná skutková podstata trestného činu *lehké ublížení na zdraví* stanoví, že dle tohoto ustanovení se postihuje pouze takové jednání pachatele, kterým zavinil takové ublížení na zdraví, které mělo za následek krátkodobou poruchu zdraví anebo nepatrnou pracovní neschopnost, nikoli přechodného rázu. V tomto ustanovení se blíží pojetí ublížení na zdraví dle české trestněprávní teorie, dle které ublížením na zdraví je pouze porucha zdraví která znesnadňuje postiženému obvyklý způsob života nikoli jen po krátkou, zcela přechodnou dobu.

Úprava trestných činu proti životu a zdraví se v sledovaných zemích příliš neliší. Ve všech případech je možné vysledovat původní principy úpravy pocházející z šedesátých let dvacátého století, a pozůstatky socialistického dogmatu, zejména

v systematice zákoníku, kde ochrana republiky a jejích ústavních základů vystupuje do popředí. Do budoucího vývoje ochrany života a zdraví ve srovnávaných zemích je možné predikovat tendenci přizpůsobení úprav mezinárodním dokumentům na ochranu života a zdraví a zohlednění skutečnosti, že život a zdraví představují nejdůležitější společenskou hodnotu v systematice trestního zákona.

Seznam pramenů a použité literatury

1. Zákon č.140/1961 Sb., trestní zákon
2. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník
3. Trestní zákon Ukrajiny, ze dne 05. 04. 2001 číslo 2341-III Sb.
4. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України N 6 від 17 січня 1995 р.
5. Андреева Л.А. Квалификация убийств, совершённых при отягчающих обстоятельствах. Львов.,1989.
6. Андреева Л.А. Ответственность за убийство нескольких человек. // Законность, 1994. - N4, стр. 10-13.
7. Аншниц, М. К. Ответственность за преступления против жизни. Москва , 1964, стр. 212-219.
8. Байлов А.В. Деякі проблеми кримінальної відповідальності за діяння, вчинені у стані сильного душевного хвилювання // Вісн. Ун-ту внутр. справ. – 2000. – Спецвипуск. стр. 123-127.
9. Байлов А.В. Посягання на особу, що вчинені у стані фізіологічного афекту // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – 2001. – Спецвипуск. стр. 366-369.
10. Байлов А.В. Удосконалення кримінального законодавства щодо відповідальності за злочини проти життя та здоров'я особи, вчинені у стані сильного душевного хвилювання // Право і безпека. – 2002. - № 2. стр. 13-16.
11. Бородин С.В. Преступления против жизни. Москва, 1999.
12. Бородин С.В. Квалификация умышленных убийств. Москва, 1994.
13. Воробьева Т., Санталов А. Квалификация убийств из корыстных побуждений // Советская юстиция. – 1987. - N6, стр. 24-25.
14. Герцензон А. А. Квалификация преступлений. Москва, 1947.
15. Gřivna, T. Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo, 2003, č. 6, str. 2-8.
16. Даньшин И.Н. О мотивах хулиганства // Правоведение. - 1965. - N2, стр. 82.

17. Draščík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti životu a zdraví / Nutná obrana. ASPI, a.s., Praha, 2007.
18. Дідківська Н.А. Особливості кримінальної відповідальності за умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення за кримінальним правом деяких зарубіжних держав // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 1, стр. 45–47.
19. Дідківська Н.А. Умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення (особливості змісту окремих ознак та деякі питання кваліфікації) // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 1, стр. 40–44.
20. Емельянов В. П. Злочини терористичної спрямованості. Харків, 1997, стр.160-165.
21. Eysselt, E. K trestnému činu vraždy. Socialistická zákonnost, 1976, č. 7, str. 60.
22. Janda, J. K současné úpravě trestního postihu za neposkytnutí pomoci. Socialistická zákonnost, 1976, č. 8, str. 471.
23. Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou. Linde Praha, 2008.
24. Jebavý, M. Vybočení z mezí nutné obrany. Socialistická zákonnost, 1976, č. 1, str.34.
25. Кладков А. Квалификация преступлений совершенных в соучастии // Законность. – 1998. - №8, стр. 13-14.
26. Ковалев М.И. Соучастие в преступлении. Часть вторая. Москва, 1976.
27. Козаченко И.Я. Преступление с квалифицированными составами и их уголовно-правовая оценка. – Екатеринбург, 1994, стр.89-97.
28. Коржанський М.Й. Науковий коментар кримінального кодексу України. Київ, 2001.
29. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. – Видання 2-ге. Київ: Атіка, 2002.
30. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів проти особи та власності. Київ, 1996.
31. Král, V., Novelizace českého trestního práva. Právní rozhledy, 1993, č. 6, str. 188.
32. Kratochvíl, V. Trestný čin a jeho skutková podstata v pojetí Jaroslava Kallaba, in : Sborník z konference k výročí úmrtí prof. JUDr. Jaroslava Kallaba. Brno: Masarykova univerzita, 1992, str.44.

33. Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Část obecná a zvláštní (úvod do studia). Brno: Masaryková univerzita, 1991, str.101.
34. Кримінальне право і законодавство України. Частина особлива. / За ред. М.Й. Коржанського. Київ: Атіка, 2001.
35. Кримінальне право. Особлива частина. Підручник. (Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та інші) Відповід. редактор Шакун В.І.- К.: НАВСУ-“Правові джерела”, 1998.
36. Кримінальне право України: Особлива частина. / За ред. М. І. Бажанова, В.В. Сташиса, В. Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер; Х: Право, 2002.
37. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / За ред. проф. М.І. Мельника та доц. В.А. Клименка. Київ: Юридична думка, 2004.
38. Кримінальне право України / За ред. проф. П.С. Матишевського, доц. П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка. – К.: Юрінком Інтер, 2000.
39. Кримінальне право. Особлива частина / За ред. В. І. Шакун. – К.: НАВСУ – Правові джерела, 1999.
40. Кыдыралиева С.К. Хулиганство. Уголовно-правовые и криминологические вопросы. - Фрунзе: Изд-во Илим, 1981, стр. 64-65.
41. Kučera, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue, 2003, č. 5, str. 139-144.
42. Kučera, J. Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo, 2003, č. 7-8, str. 16.
43. Кузнецова И.Ф. Вопросы квалификации умышленного убийства. Москва, 1961.
44. Мельник М., Хавронюк М. Вбивство на замовлення: деякі аспекти криминологічної характеристики та проблеми кваліфікації // Право України. – 1997. - №7, стр. 45.
45. Mitlohner, M. Eutanazie ano či ne. Zdravotnictví a právo, 1997, č. 7-8.
46. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України / За заг. ред. М.О Потебенька., В.Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001.
47. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного суду України на 1 грудня 2001 р. / за ред. С.С. Яценка. - К.: А.С.К., 2002.
48. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. С.С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002.

49. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. Київ: Т-во „Знання”, 2000.
50. Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007.
51. Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI, a.s., 2007.
52. Novotný, O., Zapletal, J. a kol., Kriminologie. Praha: ASPI Publishing, 2004.
53. Пилипчук П., Мельник М. Проблеми кваліфікації умисного вбивства, вчиненого на замовлення // Право України. – 1999. - №2, стр. 31.
54. Побегайло Э.Ф. Умышленные убийства и борьба с ними. Воронеж, 1965.
55. Stolínová, J., Mach, J. Právní odpovědnost v medicíně. Praha: Galén, 1998.
56. Сарыев Б. Ответственность за преступления против жизни и здоровья. – Москва, 1973.
57. Сташис В.В., Бажанов М.И. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике. - Х.: «ВШ», 1987, стр. 6.
58. Солопанов Ю. Об обстоятельствах отягчающих ответственность // Советская юстиция, 1990. N4, стр. 21-23.
59. Solnař, V. Skutková podstata trestného činu a nebezpečnost jednání pro společnost. Praha: Sborník Stát a právo I., 1956, str. 86.
60. Teryngel, J. K vymezení pojmu veřejného činitele. Trestní právo, 1999, č. 11, str. 2.
61. Ткаченко В.И. Квалификация преступлений против жизни и здоровья по советскому уголовному праву. Москва, 1977.
62. Tichý, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo, 2006, č. 7-8, str. 19-28.
63. Vybíral, B. O objektu trestného činu. Praha: orbis, 1953.
64. Загородников Н.И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. Москва, 1961.
65. Zapletal, J., Úmyslná usmrcení (kriminologická a trestněprávní studie). Praha: Výzkumný ústav kriminologický, 1980.
66. Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья. Москва: Юр. изд-во Минюста СССР, 1948.

PROTECTION OF HUMAN LIFE AND HEALTH FROM PROSPECTIVE OF CRIMINAL LAW IN CZECH REPUBLIC AND IN THE UKRAINE

Resumé

The submitted thesis deals with criminal law regarding protection of human life and health in Czech Republic and in the Ukraine. This thesis defines in detail the right to life and health from prospective of criminal law in both countries. It further represents the views of single crimes focused on life and health and compares legislation in the Ukraine and in Czech republic.

The main part of the work is dealing with the most dangerous crime against life – murder (homicide). Murder is the intentional causing of death to another person. Ukrainian criminal law and new Criminal Law of Czech republic also recognizes infliction of death by negligence, where subjective aspect of offender is negligence. There are also three type of privileged homicide:

- the killing by a mother of her newborn child during or immediately after childbirth, or the killing by a mother of her newborn child in a mentally traumatizing situation or in a state of mental disorder that does not reach in sanity;
- committed in a state of sudden strong mental agitation (temporary insanity), caused by violence, mockery, or gross insult on the part of the victim, or by other unlawful or amoral actions (inaction) of the victim, or by a protracted mentally traumatizing situation caused in connection with the systematic unlawful or amoral behavior of the victim;
- committed in excess of the requirements of justifiable defence or in excess of the measures needed for the detention of a person who has committed a crime

The last part of the thesis deals with crimes against health practically. I describe here the definition of simple assault and aggravated assault according the legislation in Ukraine and Czech republic. In contrast to Czech criminal law, Ukrainian criminal law

divides assault for light injury which has caused temporary damage of health, injury of average gravity, which is not hazardous to human life but which has caused protracted injury to health or considerable loss of general capacity for work by not less than one-third.

The grave injury is hazardous for human life or which has involved the loss of sight, speech, hearing, or any organ or the loss of the organ's functions; or which has expressed itself in the indelible disfiguring of a human face, and also infliction of other harm which is dangerous to human life or which has involved an injury to a person's health, joined with considerable permanent loss of general ability to work; or which has involved the interruption of pregnancy or mental derangement. Criminal law in both legislative systems knows infliction of grave injury or injury of average gravity by negligence or intentional infliction of injury as well.

In the beginning of the thesis I describe the role of criminal protection of human life and health, dealing with legal regulation of human life and health protection through the Criminal Law valid in the Czech Republic and in the Ukraine. In the summary I inscribe the main distinctions in both legislations and made *de lege ferenda* statements.

Key words: murder (homicide), assault, aggravated assault, negligence, intentionally, offender, criminal law, insanity, general capacity to work.